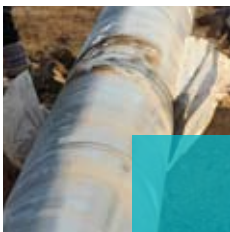

2008 ЖЫЛҒА АРНАЛҒАН ҚАРАШЫҒАНАҚТЫҢ 'ТҰРАҚТЫ ДАМУ' ЕСЕБІ

ҚАРАШЫҒАНАҚТЫҢ ҰЗАҚ-МЕРЗІМДІ ПАЙДАСЫ

Мазмұны

Бас директордың жолдауы	1
Қарашығанақ: қысқаша шолу	2
ҚПО-дағы корпоративті басқару	4
Қоршаған ортаны қорғау	6
Жергілікті мамандарға қаржы салымы	12
Біздің өндірісіміз және негізгі сәттер	14
Тұрғындармен жұмыс	16
Экономикалық даму	20
Техника қауіпсіздігі және қауіпсіздік қызметі	22
Мәліметтер кестесі және ЕЖФБ көрсеткіштері	26
Міндеттер	28
Тексеру қорытындысы	29

Біздің тұрақты дамуға қосар үлесіміздің айғағы

Бұл «Қарашығанақ Петролеум Оперейтинг Б.В.» (ҚПО) компаниясы дайындаған 'Тұрақты даму' туралы алғашқы есеп және біздің біртоға дамудағы саясатқа сенетіндігіміздің айғағы. Сонымен қатар, Қазақстанда алғаш негізі қаланған компания халықаралық стандарттарға сәйкес тәуелсіз үлгіде дайындалған 'Тұрақты даму' туралы есепті ұсынып отырғанын айтқанымыз абзал.

ЕСЕПТІҢ ТҮЙІНДЕМЕСІ

Бұл есеп 2008 жылға арналған. ҚПО-ның алғашқы 'Тұрақты даму' туралы есебі болғандықтан, 2006-шы және 2007-ші жылдардағы мәліметтер қамтылды. Бұдан былай 'Тұрақты даму' жөніндегі есепті жыл сайын дайындайтын боламыз.

ЕСЕПТІҢ КӨЛЕМІ ЖӘНЕ НОБАЙЫ

Қарашығанаққа қысқаша шолу бөлімінде сипатталған ҚПО-ның барлық іс-әрекеті осы есептемеде берілген. Әсіресе, ең негізгі аспектілер қоршаған ортаны қорғау, әлеуметтік және экономикалық салалар кең қамтылған.

МӘЛІМЕТТЕРДІҢ АЙҚЫНДЫЛЫҒЫНА КЕПІЛДЕМЕ

Осы есептегі мәліметтің айқындылығы «ПрайсуотерхаусКуперс» компаниясымен тәуелсіз түрде расталады. Бұл туралы мәлімет олардың тәуелсіз мәліметтер айқындылығы есебінің 29-шы бетінде берілген. Мұның өзі ҚПО-ға да, оқырманға да берілген есептегі мәліметтердің айқындылығы туралы қосымша кепілдеме болып табылады.

ЕСЕПТІЛІГІ ЖӨНІНДЕГІ ҒАЛАМДЫҚ БАСТАМА

Берілген есеп G3 «Есептілігі жөніндегі ғаламдық бастама» нұсқауларына сай, яғни, іс-жүзінде әлемдік стандарт болып табылатын құжат 'Тұрақты даму' туралы есеп беру үшін дайындалған. Ағымдағы жылдың ҚПО-ның кіріспе есеп беру жылы екенін ескере отырып, біздің қызметіміз, басқару әдісіміз және өндірістік көрсеткіштеріміз бойынша жариялау деңгейін сипаттайтын С+ қолдану деңгейіне жетуді алдымызға мақсат етіп қойдық және оған қол жеткіздік. Сонымен қатар осы есептегі ақпараттардың дұрыстығына сырттай тексеру жүргізілді.

МҮДДЕЛІ ТАРАПТАР

Бірнеше мүдделі тараптармен, оның ішінде үкімет органдары, жергілікті тұрғындар, қызметкерлер және әлеуметпен ұдайы өзара қарым-қатынаста болу және мәселелерді жан-жақты талқылап отыру - біздің қалыпты іскерлік әрекетімізге тән. Осындай мүдделі тараптармен күшті қарым-қатынаста болу біздің жетістіктеріміздің тұрақты болуы үшін аса маңызды және бұл қарым-қатынастардың негізінде осы есептемені дайындау мүмкін болды.

Компания директорының жолдауы

Сіздің назарыңызға «ҚПО-ның тұрақты дамуы туралы 2008 жылға арналған есебін» ұсынуға ризашылық білдіремін.

ҚПО-ның мақсаты компания-серіктестері мен Қазақстан Республикасының игілігі үшін сапа көрсеткіштерінің тұрақтылығына қол жеткізу. 'Тұрақты даму', ұзақ мерзімді экологиялық, әлеуметтік және экономикалық салалардағы сапа көрсеткіштерінің тұрақтылығына қол жеткізудің маңызды бөлігі.

Біздің міндетіміз Қазақстан мен компания-серіктестерінің игілігі үшін сапа көрсеткіштерін жақсартып және жергілікті тұрғындар үшін әлеуметтік-экономикалық даму мүмкіндіктерімізді арттырып, экономикалық тиімді және экологиялық қауіпсіз әдістерді қолдана отырып, Қарашығанақ кенішінен көмірсуларды өндіру және сату бойынша жұмыстар ұйымдастыру.

'Тұрақты даму' ұстанымдары мен әдістерін негізгі қызметімізге енгізу біздің алға қойған міндетіміздің сәтті шешімінің кепілі. Осы есепте біздің қол жеткізген көрсеткіштеріміз баяндалады және алдағы күні тұрақты жақсартулар енгізу туралы жоспарларымыз ұсынылады.

Осы «Тұрақты даму туралы 2008 жылға арналған есептің» мақсаты біздің ең маңызды өндірістік 'Тұрақты даму' саласы болып табылатын корпоративтік басқару, қоршаған ортаны қорғау көрсеткіштері, адамдар әлеуетіне қаржы салымы, жергілікті әлеумет, экономикалық өркендеу, сонымен қатар еңбекті қорғау және техника қауіпсіздігі бойынша біздің іс-әрекетіміздің толық сипаттамасы.

Техника қауіпсіздігі - маңызы зор сала. Техника қауіпсіздігі саласы бойынша бір жыл ішінде қол жеткізген негізгі көрсеткіштер: әлемдегі бір мезгілде жалпы ең ірі апатсыз тоқтату, 20 миллион адам-сағатын жоғалтпай, әрі еш тосын оқиғасыз атқарылған жұмыс және техника қауіпсіздігі бойынша белгілі «DuPont Safety Award» сыйлығын алу. Алайда, жалпы тіркелген апатты оқиғалардың жиілігі және адам-сағаты шығынымен анықталған оқиғалар жиілігінің нәтижесінде техника қауіпсіздігі бойынша көрсеткіштеріміз 2008 жылы төмендеп кеткені бәрімізге мәлім. Біз осындай сәтсіздіктерді болдырмау үшін уақытында іс-шаралар қолдандық.

Барлық салада қарқынды өркендеу жалғасын табуда. Атап айтар болсақ, алауларда (факел) газды жандыру көлемін едәуір азайттық және Қазақстан Республикасында алауларда жандырылатын газдың тек қана 0.48% тең көрсеткішіне қол жеткізу мүмкіндігіне ие болдық, сонымен бірге Республикада өндірілетін жалпы табиғи газ көлемінің 45% өндірдік.

Біз Қазақстанға жеткізілген тауарлар мен қызмет көрсетулерге тапсырыстар беру көлемін арттыруды жалғастырамыз. Республика экономикасын нығайту жолында кадрларды ұлттандыру үрдісі - тағы бір маңызды үлес. Біз жергілікті жұртшылыққа әлеуетті ықпал ету факторларымызды мойындай отырып, біздің үздіксіз келіссөз және еңбекке араласу үдірістерімізге нысана болып табылатын әлемдік әлеуметтік қызмет стандарттарын дайындадық.

Қазақстан Республикасы билік өкілдері мен ҚПО-дағы 4000 астам әріптестерімізге үлкен алғысымды білдіргім келеді. Атап айтқанда, олардың адал және шын жүректен үздіксіз еңбек етуі арқасында біз осы есепте берілген көрсеткіштер дәлелі болып табылатын жетістікке қол жеткіздік.

Осы есепте берілген ақпарат біздің тұрақты дамуға қосатын үлесімізді бағалауға көмектеседі деп сенемін. Сіздің пікіріңізге ризашылық білдіреміз.

Компания директоры:
Роджер Фокс

Қарашығанақ: қысқаша шолу

Қазақстанның солтүстік-батысында орналасқан Қарашығанақ кеніші дүние жүзіндегі ең ірі мұнайгазконденсаты кен орындарының бірі болып табылады. Кеніш көлемі 280 шаршы шақырым жерді алып жатыр, оның қоры 9 миллиард баррель конденсаттан және 48 триллион куб метр газдан тұрады. Бүгінгі күнге шейін көмірсулардың тек 6% –ы ғана өндірілді.

1997 жылдан бері кенішті игеру жұмыстары «Қарашығанақ Петролеум Оперейтинг Б.В.» (ҚПО) компаниясына біріккен серіктестердің басқарылуымен жүргізілуде.

«Қарашығанақ Петролеум Оперейтинг Б.В.» (ҚПО)

ҚПО компаниясына біріккен серіктестер:

- ◆ «БиДжи Групп» (BG Group), Ұлыбритания (еншісі 32,5%; кеніштің біріккен операторы);
- ◆ «Эни» (Eni), Италия (еншісі 32,5%; кеніштің біріккен операторы);
- ◆ «Шеврон» (Chevron), АҚШ (еншісі 20%); және
- ◆ «Лукойл» (LUKOIL), Ресей (еншісі 15%).

1997 жылы серіктес компаниялар мен Қазақстан Республикасы «Өнімді бөлу жөніндегі соңғы келісімге» (ӨБЖСК) қол қойды. Осы келісім шарттың негізінде ҚПО-ға біріккен серіктестер 2038 жылға дейін Қарашығанақ кенішін игеру жұмыстарын бірге атқаратын болады.

Бірлескен кәсіпорын экспортқа шығару және жергілікті қажеттіліктерге жұмсау арқылы ҚМГКК ресурстарынан көп мөлшерде пайда табу мақсатында Қазақстан Республикасымен халықаралық тәжірибесімен және арнайы білімімен бөліседі. Келісімге қол қойылғаннан бері ҚПО тұрақты экономика көрсеткіштерін ең жоғары деңгейге жеткізу мақсатымен өндірістік озық технологияларды енгізе отырып, ҚМГКК-ді игеру жұмыстарына 10 миллиард АҚШ долларын жұмсады (тізімді қараңыз). Қазіргі таңда Қазақстандағы ең ірі кен орындарының бірі ретінде сипатталатын ҚМГКК-нен рекордтық көрсеткіштегі пайда алынып жатыр. Қарашығанақ кен орнынан шамамен елімізде өндірілетін жалпы газдың 45% және сұйық көмірсулардың 16% өндіріледі.

Хронология

- 1984** ж. Өндіру жұмыстарының басталуы
- 1992** ж. ҚР Үкіметі мен «БиДжи Групп» және «Эни» компанияларының арасында «Соңғы өнімді бөлу жөніндегі келісімге» отыру туралы келіссөз жүргізу үрдісінің басталуы
- 1995** ж. «Өнімді бөлу ұстанымдары келісіміне» қол қойылды
- 1997** ж. «Шеврон» мен «Лукойл» компанияларының халықаралық консорциумға кіруі, ал қараша айында 40 жыл мерзімге «Соңғы өнімді бөлу жөніндегі келісімге» қол қойылды
- 1998** ж. ӨБЖСК өз күшіне енді
- 1999** ж. Құрылыс жұмыстарының басталуы
- 2000** ж. Негізгі жұмыстарға арналған келісім шартқа қол қою және ҚПО жоғарғы басшылығының Ақсай қаласына көшуі
- 2003** ж. Қазақстан Президенті 2-ші фазаның алғашқы мұнай өндіру жұмысының басталуын салтанатты түрде ашты
- 2004** ж. Шикі мұнайдың Новороссийск теңіз терминалынан Каспий Құбыр Консорциумы (КҚК) арқылы алғашқы рет жеткерілуі
- 2007** ж. ҚПО мен ҚРГ (Оренбург газды қайта өңдеу зауыты) компаниялары «Газды сату-сатып алу келісіміне» (ГСК) қол қойды.

Қарашығанақ нысандары үлкен қашықтықта, басты қалалардан алыс орналасқандықтан, өндірілетін көмірсулардың көп бөлігі республикаға пайда әкелу мақсатында сыртқы нарыққа тасымалданады. Қарашығанақта өндірілетін газдың көп бөлігі Орынбор арқылы Ресейге шығарылады. Газды кәдеге жарату кестесін осы есептің 6-ші бетінен таба аласыз. Мұнайдың негізгі көлемі Қара теңіз арқылы батыс елдерінің нарықтарына шығарылу үстінде, ал қалған көлемінің көп бөлігі Ресейге шығарылады.

Техникалық мәселелер

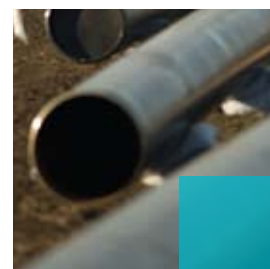
Қарашығанақ өндірістік жағдайлар үшін қолайсыз жерде орналасқан дүниежүзіндегі ең күрделі кен орындардың бірі болып табылады. Температурасы қыста -40°C , жазда $+40^{\circ}\text{C}$; өндірілетін көмірсулар құрамында уыттылығы жоғары күкірттің көп мөлшері бар; қоймаға кері айдау қысымы 550 бар дейін жетеді.

Осындай жағдайларда қоршаған ортаны қорғау мен техника қауіпсіздігінің дүниежүзілік көрсеткіштеріне қол жеткізу арқылы экономикалық пайданы арттыру қонымды технологиялық шешімдер қабылдауды қажет етеді. Негізгі қол жеткізген мынадай жетістіктерді атап өтуге болады:

- ◆ Жоғары қысымда қышқыл газды айдаудың жаңартылған жүйесін қолдану;
- ◆ Бүгінгі күні Қазақстанда бұрғыланған ең терең көп діңді ұңғыма;

- ◆ Ұңғымаларды сынамалау барысындағы парник газдары шығарындыларын ұңғымаларды сынау сепараторын қолдану арқылы азайту; және
- ◆ Дүние жүзіндегі ең ірі бір мезгілде жалпы тоқтату жұмыстарын қоршаған ортаға еш зиян келтірмей мезгілінен бұрын аяқтау.

Өндіріс қуаттылығын арттырумен қатар, ҚПО компаниясы ҚОҚ және ТҚ аясында салалық көрсеткіштерге қол жеткізуді жалғастыруда. 2008 жылы ҚПО 20 миллион адам-сағаты жұмыс уақытын жоғалтпай, әрі еш оқиғасыз атқару көрсеткіштерін арттырды және газды кәдеге жарату көрсеткішін 99.78%-ға дейін жеткізді. Мұның өзі кен орнын игерудің барлық кезеңін есептегенде ең аз қалдық мөлшері деуге болады.

ҚПО-дағы корпоративтік басқару

Тиімді басқару ірі масштабты қаржы салымының тұрақтылығын қамтамасыз ету үрдісінің маңызды элементі болып табылады. Бірлескен кәсіпорынның, соның ішінде ҚПО-ның басқару жағдайларының күрделілігін ескере отырып, компанияның өз қызметін ойдағыдай сәтті жүргізуі үшін біздің басқару, бақылау және сапалылыққа кепіл беру бойынша тиімді шараларымыз маңызды рөл атқарады.

ҰЙЫМДАСҚАН ҚҰРЫЛЫМ ЖӘНЕ БАСҚАРУ ҚҰРЫЛЫМЫ

Біздің ұйымдасқан құрылымымыз кәсіпорынның басшылыққа алатын негізгі құжаты - «Өнімді бөлу жөніндегі соңғы келісім» (ӨБЖСК) ережелеріне сай Қазақстан Республикасының уәкілеттік органдарының алдында іскери мақсаттар мен міндеттердің тиімді орындалуы үшін құрастырылған.

ҚПО-ның жоғарғы басқарушы органы Біріккен Оператор комитеті болып табылады, ол төрт серіктес компаниялар өкілдерінен және Қазақстан Республикасының уәкілеттік органдарынан тұрады. Біріккен Оператор комитетінің құрамына ҚПО-ның ешбір лауазымдық тұлғасы кірмейді.

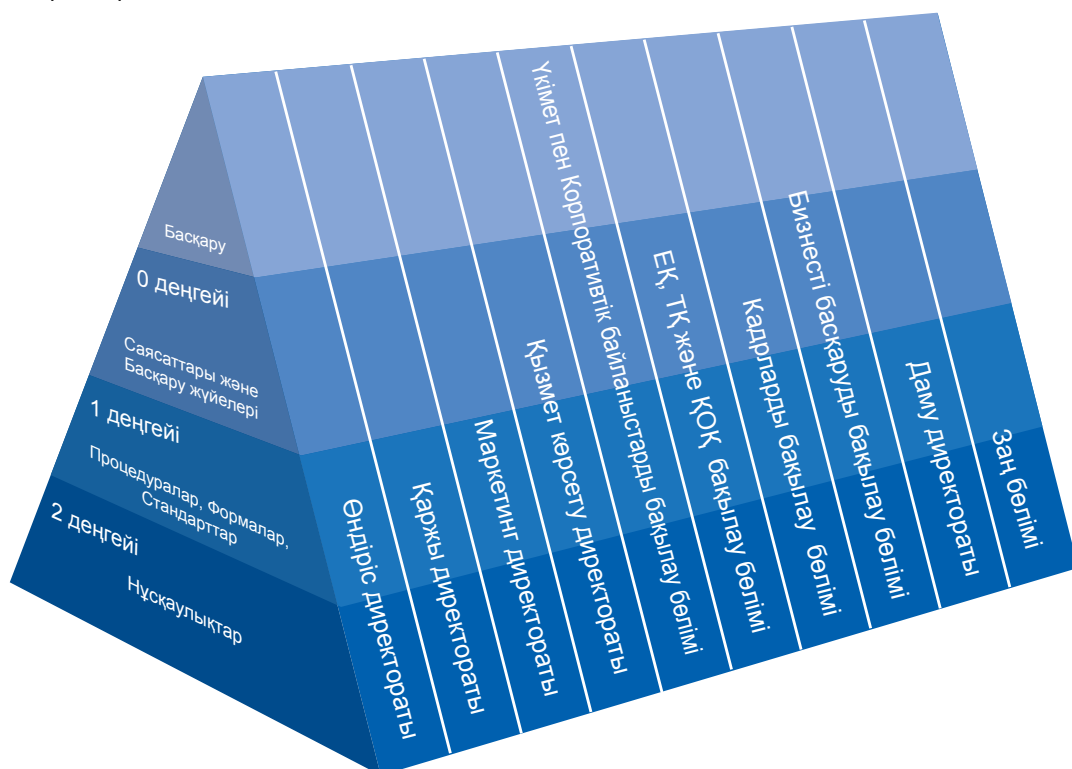
ҚПО-ның ең жоғарғы серіктес органы Мердігерлер комитеті болып табылады, ол төрт серіктес компаниялар өкілдерінен тұрады. ҚПО-ның жоғарғы лауазымды тұлғасы - кәсіпорын директоры - Мердігерлер комитетінде оператордың рөлін атқарады. Мердігерлер комитетінің құрамына ешбір лауазымдық тұлға кірмейді.

Бас директор оператор компанияларға «Биджи Групп» және «Эни» тікелей бағынушы Оператор комитетінің құрамына кіреді және онымен бірлесіп жұмыс істейді. Бас директор, бас директордың орынбасары және өзге директорлар Оператор комитетімен тағайындалады.

БАСҚАРУ ЖҮЙЕЛЕРІ

ҚПО-ның жоғары стандарттарды қолдану және қолдап отыру бойынша міндеттемелері саясаттар, технологиялық үрдістер және тәжірибелерге сүйене отырып орындалады. Бұл өз кезегінде біздің басқару жүйелеріміздің, соның ішінде «Тәртіп кодексі», «ЕҚ, ТҚ және ҚОО басқару жүйесі», «ЕҚ, ТҚ және ҚОО саясаты» және «ЕҚ, ТҚ және ҚОО бесжылдық стратегиялық жоспары», сонымен қатар «Бизнесті басқару жүйесі» негізінде жүзеге асырылады.

Барлық басқару жүйеміз саясаттар мен процедураларымыздың ортақ құрылымы аясында әрекет етеді [сызбанұсқаға назар аударыңыз].

МӘЛІМЕТТЕРДІҢ АЙҚЫНДЫЛЫҒЫ

Барлық айтылған жүйелер мен саясаттар ҚПО басқармасына және компания-серіктестеріне тұрақты дамуға қатысты қауіп-қатермен қоса, қауіп-қатерді анықтау мен оны басқарудың әрекет етуші жүйелерінің барысы туралы кепілдеме беру мақсатында тексерілуі тиіс. Жыл сайын өткізілетін аудиттің негізгі жағдайлары ҚПО-ның ішкі қауіп-қатерді анықтау жүйесі, директорлармен талқылаулар, құрылтайшы-компаниялардың тапсырыстары мен ҚПО-ның барлық технологиялық алаңшалары, сонымен қатар тиісті өткізілуі керек тексерістер уақыты егжей-тегжейлі көрсетілген «Аудит үлгісінің» негізінде анықталған.

Сондай-ақ, ішкі сапаға кепілдеме беру үдірістеріне қоса, біздің «ЕҚ, ТҚ және ҚОО басқару жүйеміз» ортақ мойындалған халықаралық стандартқа сай сыртқы сертификаттаудан өтті. 2008 жылы «ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ басқару жүйесі» ISO 14001 халықаралық экологиялық басқару жүйесінің стандартына сай сертификатталды. 2009 жылы біздің басқару жүйеміздің еңбекті қорғау және техника қауіпсіздігі салалары бойынша OSHAS 18001 сертификатына ие болуды жоспарлап отырмыз.

ТӘРТІП КОДЕКСІ

ҚПО-ның атынан және оның мүддесіне жұмыс істеуші тұлғалардың бәрі «ҚПО-ның тәртіп кодексінің» талаптарын қатаң ұстануы керек. Ешбір тұлға үшін ерекшелік жоқ. Осы кодекс компанияның және оның жұмыскерлерінің жоғары адамгершілік қағидаттары мен компанияның нормативті құжаттары талаптарын сақтауы үшін ұйымдасқан жауаптылықты қарастырады.

Кодекстің негізгі қағидасы мынада:

- ◆ Компания қызметі ТҚ және ҚОҚ талабына сай жүзеге асырылуында;
- ◆ Әрекет етуші заңдарға сай орындалуында;
- ◆ Адал бәсекелестік жағдайларында жасалуында;
- ◆ Адал, ашық және шын ниетпен орындалуында; және
- ◆ Тапсырыс берушілердің, жұмысшылардың, құрылтайшылар, сауда және қаржы серіктестерінің, сонымен қатар жергілікті көпшіліктің заңдық мүдделерін ескеруінде.

ҚПО «Тәртіп кодексінің» сақталуына үздіксіз бақылау жүргізіп отырады және Мердігерлер комитетіне барлық орын алған тәртіп бұзушылықтар туралы статистикалық қорытынды есеп дайындап отырады. 2008 жылы құрылтайшы-компаниялар ҚПО-ның «Тәртіп кодексі» мәселелеріне тексерістер жүргізді және үздіксіз жақсару үстіндегі озық халықаралық тәжірибеге сай кодексті қайта қарастыру мен оған өзгертулер енгізуді бастады.

БАСШЫЛЫҚТЫ ТӘРТІП БҰЗУШЫЛЫҚТАР ТУРАЛЫ ХАБАРДАР ЕТУ

Кез-келген жұмысшы кодексті қолдану бойынша кеңес алуға немесе басшылыққа кодекстің бұзылуы туралы айғақты және әлеуеттік ақпар беруге құқылы. Баяндаулары мен сұрақтарын кодекске жауапты ішківедомстволық қадағалау және бақылау бөлімі бастығына немесе Заңды Кеңесшіге жіберуге болады. Әрі бұл кезде толық құпиялылық сақталады.

«Тәртіп кодексінің» бұзылуы туралы дәлелсіз көзқарастар құпия қарастырылады және мүмкіндігінше «ҚПО-ның талаптарды орындауды қамтамасыз ету нұсқауларына» сай тергеледі. Тәртіптік жаза тәртіп бұзу сипаты «ҚПО-ның тәртіпті нығайту процедурасымен» дәйектелген жағдайда ғана беріледі.

АДАМ ҚҰҚЫҚТАРЫ САҚТАЛУЫН ТЕКСЕРУ

2008 жылы ҚПО адам құқығы бойынша Дат Университетімен құрастырылған «Адам құқығының сақталуын тексеру» әдісіне сынақ өткізді.

Бұл әдіс компанияларға адам құқығына қатысты олардың іс-әрекеттерінің мүмкін салдарын, озық халықаралық практика сай өз қызметін одан әрі жақсарту мен жетілдірудің әлеуеттік жолдарын анықтауға мүмкіндік береді. ҚПО үшін бұл тексеру оң нәтижесін берді және адам құқығын қорғау саласындағы әлемдік стандарттарға сай жоғары деңгей көрсетті.

Қоршаған ортаны қорғау

Қарашығанақ тәрізді техникалық күрделі кен орнының экологиялық көрсеткіштерін арттыру үздіксіз тер төгуді талап етеді. ҚПО компаниясы өзіміз еңбек ететін қоршаған ортаны қорғау мақсатында қазіргі заманғы жаңа технологиялар мен дүниежүзілік стандартқа сай жасалған техникалық жабдықтарды қолдануда және климаттың өзгеруіне қарсы бүкіләлемдік күреске ат салысуда.

ҚПО-ның қоршаған ортаны қорғауға қатысты міндеттемесі ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ Кешенді басқару жүйесінің бір бөлігі болып табылатын Экологиялық басқару жүйесін практикада қолдану арқылы орындалуда. 2008 жылдың қыркүйек айында ҚПО-ның Экологиялық басқару жүйесі қоршаған ортаға әсерлерді басқарудың халықаралық жүйесін дамытудағы маңызды қадам болып табылатын ISO 14001 сертификаттауынан өтті.

ЖЕТІСТІКТЕР БАҒАСЫ

2007 жылы ҚПО-ның қоршаған ортаны қорғау саласындағы жетістіктері үшін Қазақстан Республикасының Энергетика және Минералдық Ресурстар Министрлігі ҚПО-ны «Үздік экологиялық бағдармала» сыйлығымен марапаттады.

АТМОСФЕРАҒА ШЫҒАРЫЛАТЫН ЛАСТАЙТЫН ЗАТТАР

Жандырулар

ҚПО-ның қоршаған ортаны қорғау және ресурстарды тиімді пайдалану міндеттемесі газды кәдеге жарату және жандыруды азайтулар бойынша үлкен жетістіктермен орындалды. Сан-алуан жаңа әдістер мен технологияларды жаңарту мен қолданудың негізінде газды жағу көлемі 2004 жылы шамамен 250 миллион куб метрден 2008 жылы шамамен 33 миллион куб метрге дейін азайды. Салыстыру үшін айтар болсақ, 2008 жылы ҚПО жалпы Қазақстанда өндірілетін газдың шамамен 45%-ын өндіруге тиіс болса, ал бұл дегеніміз ҚПО-ның тек жалпы жандырылған газдың шамамен 0.48%-на жауапты болғандығын алға тартады.

2008 жылы газды кәдеге жарату

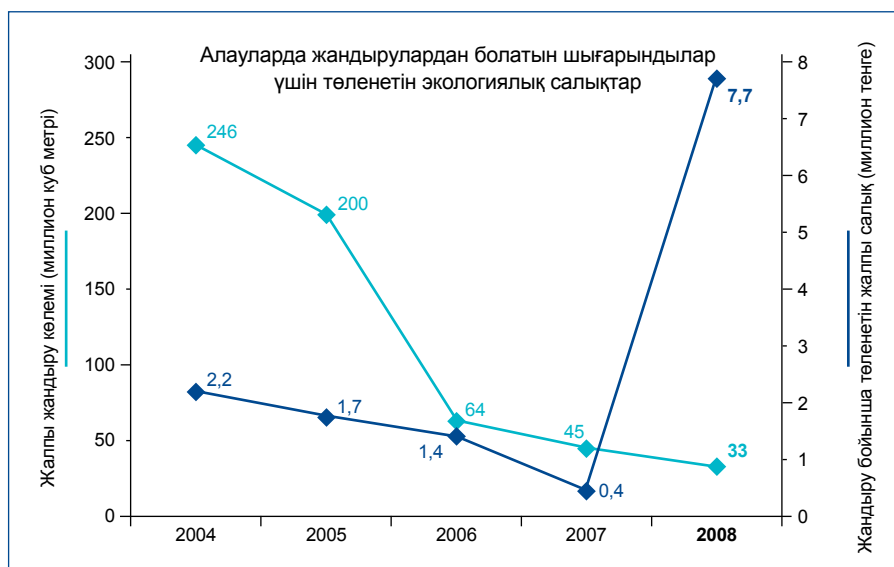
ҚПО-ның газды жандыруды азайтуға бағытталған шаралары газды кәдеге жаратудың - 99.78%, яғни әлемдік көрсеткішке жетуіне жол ашты. 2008 жылы ҚПО 15 миллиард куб метрден астам (млрд м³) газ өндірді, оның ішінде:

- ◆ 7,9 млрд м³ (52.76%) Орынбор арқылы сатылды. ҚПО осы маршрут арқылы газды сатуды арттыру мақсатында жұмыстар атқаруда;
- ◆ 6,4 млрд м³ (42.47%) жоғары қысымды күкіртті газды айдау жаңа технологиясы арқылы сұйыққоймаға кері айдалды;
- ◆ 0,7 млрд м³ (4.55%) қондырғылар мен жергілікті тұрғындарды электр энергиясымен қамтамасыз ету мақсатында отындық газ ретінде пайданылды; және
- ◆ тек 0,033 млрд м³ (0.22%) газ жағылды. Бұл Қарашығанақты Қазақстандағы газды кәдеге жарату бойынша алдыңғы қатарлы мұнайгазконденсат кен орны екендігін дәлелдейді.

ҚПО газды кәдеге жаратудың дүниежүзілік көрсеткіші 99.78%-ға жетті

Қазақстан Республикасы жандырылған газ көлемі үшін төленетін салық ставкасын арттыру арқылы қоршаған ортаны қорғау көрсеткіштерін жақсартуда. Қоршаған ортаға тасталатын шығарындылар көлемі азайғанымен, Қазақстан Республикасы шығарынды бірлігіне төленетін салық көлемін арттырып отыр. Шығарынды бірлігіне төленетін салықтың өсуі мынадай екі салдарға әкеліп соқты: біріншіден газды жандыру көлемінің азайғанына қарамастан, төленетін экологиялық салықтардың тез өсуіне алып келді; және бұдан әрі газды жандырудың азаюына алып келді. Жоғарыда атап өткендей, газды жандырудың абсолюттік көлемі 2004 жылы шамамен 250 миллион куб метрден 2008 жылы шамамен 33 миллион куб метрге дейін азайды. Осындай уақыт аралығында, Үкіметтің газды жандыру үшін салатын айыппұл мен салықтары 2,2 миллиард тенгеден (17 миллион АҚШ доллары) 15,9 миллиард теңгеге (134 миллион АҚШ доллары) дейін өсті. Шығарынды бірлігіне салынатын жандыру салықтары 2004 жылы бір тонна шығарынды үшін 350 тенгеден (3 АҚШ доллары) 2008 жылы бір тонна шығарынды үшін 45,000 теңгеге (380 АҚШ доллары) дейін өсті.

АТМОСФЕРАЛЫҚ АУАНЫҢ САПАСЫ

2008 жылы күкірт диоксиді шығарындысы 3,843 тоннаны құрады, бұл 2007 жылмен салыстырғанда 17%-ға аз. Бұған себеп күкіртті газды жандырудың азаюы. Жандыруды азайтудың негізінде, 2007 және 2008 жылдары өндіріс бірлігінің шығарындысы 19%-ға азайды.

2008 жылы 3,439 тонна азот тотықтары (NOx) шығарылды. Бұл 2007 жылмен салыстырғанда 15%-ға артық. Сондай-ақ, дәл осындай уақыт аралығында, өндірілген мұнай барреліне келетін азот диоксиді шығарындыларының 12%-ға өскендігі байқалады. Ал бұл өндіруді арттыру нәтижесінде кері айдау көлемінің артуына байланысты энергияны көп мөлшерде пайдаланумен түсіндіріледі.

Жергілікті тұрғындардың алаңдаушылық танытуы

Жергілікті әлеумет атмосфераға шығарылуы мүмкін ластағыш заттардың атмосфералық ауа сапасына және кен орнына жақын орналасқан елді-мекендер экологиясы мен тұрғындар денсаулығына зиян келтіретіндігі туралы алаңдаушылық білдіруде. ҚҰПО қоршаған ортаны қорғау салаларындағы көрсеткіштерді арттыру міндеттемесін алды және соңғы бес жыл ішінде шығарынды көлемін едәуір азайтты. Алайда, компания мұндай мәселелерге жіті көңіл бөліп отырады.

ҚҰПО-ның сегіз стационарлық экологиялық бақылау станциялары кен орнында орналасқан және тұрғындардың өтініші бойынша апатқа қарсы әрекет ету мақсаттарына қолданылатын қосымша жылжымалы экологиялық бақылау станциясы бар. 2008 жылы аталған станциялардың көмегімен 55,000 астам ауа сынамасы алынды. Осы станциялар салынғаннан бері 2006 және 2007 жылдары тексерілген ластайтын заттардың шекті рауалынан асқан бірде-бір жағдайы байқалмаған, ал бұл дегеніміз Қазақстан заңнамасының да, халықаралық нормалар талаптарының да бұзылмағандығын дәлелдейді.

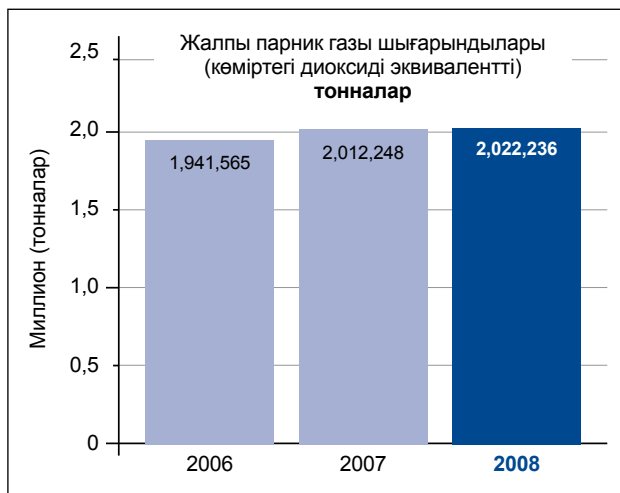
Мемлекеттік лицензиясы бар мердігер компания, Гидромет Санитарлық-қорғау аумағы шекарасында және елді-мекендерде қосымша сынама алу жұмыстарын күн сайын жүргізеді. Тұрғындардың алаңдаушылығын туғызбау үшін біз дайындықтан өткен ерікті ауыл тұрғындарын сынама алу жұмыстарына тарттық. Ауа сапасын бақылау туралы есеп кен орнына жақын орналасқан тоғыз елді-мекеннің барлығына ай сайын беріліп отырады және хабарламалар тақтасына ілінеді.

2006 жылы ҚҰПО мен ауылдық кеңес мүшелеріне Қарашығанақ кен орнын игеру жұмыстарының өсімдіктер, топырақ, жер үсті сулары мен мал басына тигізер мүмкін әсерлерін екі жыл бойы тәуелсіз түрде зерттеу жүктелді. Зерттеу жұмыстарын Батыс-Қазақстан облысы Ғылыми-зерттеулік мал дәрігерлік институты мен ЖШС «Орал Жер» төрт ауылдық кеңес мүшелерімен бірге анықталған зерттеу жұмыстарының техникалық тапсырмалары бойынша жүргізді. 2008 жылдың сәуір айында зерттеу нәтижелері ауылдық кеңесте жарияланды және зерттеу жұмыстарын одан әрі жалғастыру туралы шешім қабылданды. Ауылдық кеңес туралы толық мәліметті осы есептің «Тұрғындармен жұмыс» бөлімінен таба аласыз.

Парник газының шығарындары

Антропогендік әсер ету салдарынан пайда болған парник газдарының шығарындылары (ПГШ) ғаламдық жылуға әкеліп соғатын бірден-бір себеп болып отыр. Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес, ҚҰПО компаниясына жаңа технологиялар мен ең жақсы қолданыстағы технологияларды пайдалану арқылы парник газдары шығарындыларын азайту міндеттемесі жүктелді.

2008 жылы ҚҰПО-ның өндірістік жұмыстары нәтижесінде 2,022,000 тонна көміртегі диоксиді (CO₂e) пайда болды, бұл 2007 жылмен салыстырғанда 10,000 тоннаға немесе 0.5% артық (төменде көрсетілген). Осындай уақыт аралығында жалпы өндіріс көлемі 2.2% өсті. Парник газдарын азайту жобаларын жыл бойы жүргізудің нәтижесінде өндірілген көмірсулардың бір миллион баррелінен келетін парник газдарының шығарындылары 1.5% азайды.

2008 жылы жүзеге асырылған және тәуелсіз тексерістен өткен парник газдарын азайту жобалары мыналарды қамтиды:

- ◆ 68,341 тонна жалғастырғыштарды қолдану арқылы технологиялық газды жандыруды азайтудан;
- ◆ 52,858 тонна жандыру жұмыстарынсыз ұңғыманы сынақтан өткізу нәтижесінде; және
- ◆ 40,432 тонна ҚҚӨК өндіру жүйесінің тиімділігін арттыруға байланысты.

2008 жылы парник газдары 106,843 тоннаны құрады. Бұл 2007 жылы парник газдарын азайту жобаларын іске асыру және 2008 жыл бойына жалғастыру негізінде мүмкін болды. Барлық азайтылған парник газдарының көлемі ҚПО-ға осы қол жеткізген көрсеткіштердің нақтылығы туралы кепілдеме беру мақсатында тәуелсіз мердігер компаниямен тексерілді.

Жандырусыз ұңғыманы сынақтан өткізу

2008 жылға дейін ұңғымаларды сынау оларды жандыру арқылы жүргізілді. 2008 жылы ҚПО ұңғымаларды сынақтан өткізу жұмыстарын ұлыбритандық Экспро Групп дайындаған технологияларды қолдану арқылы жүргізді. Ұңғымаларды сынау Мегафлоу сепараторы Қазақстанда алғашқы рет қолданылды. Мегафлоу сепараторы ұңғымаларды сынау кезінде өндірілетін көмірсуларды ұстайды және оларды қайта өңдеу қондырғысына жібереді. Аталған жаңа технология орташа алғанда бір ұңғыманы сынау барысында пайда болатын 5,000 тонна парник газдарының шығарындыларын азайтады, сонымен қатар бұрын жандырылған көмірсуларды өндіріске жібереді.

СУДЫ ПАЙДАЛАНУ

Тұщы суды сақтау өзекті мәселеге айналып отыр. Әсіресе, Қазақстан үшін бұл мәселенің мәнін түсіну өте маңызды, ал Қарашығанақ болса су тапшылығы басым аймақта орналасқан. ҚПО суды пайдалануды азайту мен оны қайта пайдалану үшін барлық шараларды қолға алуда.

Техникалық су

Техникалық су – адам ішуге жарамайтын, сапасы төмен су - кен орнында өндіріс қажетіне жұмсалады. Жерүсті сулар жүйесінің ластануына жол бермеу мақсатында сулар тазартылады және оқшауланған жерасты сұйыққоймасына айдалады. 2008 жылы Қарашығанақта 404,000 куб метр техникалық су пайдаланылды, бұл 2007 жылмен салыстырғанда 31,000 куб метрге (7%) аз.

Ауызсу

Ауызсу – адам ішуге жарамды сапалы су – ҚПО кеңселері мен тұрғын-жай орындарында қолданылады. 2008 жылы зауыт жұмысын уақытша тоқтатуға байланысты жұмыс күшінің көбеюі ауызсуды пайдалану көлемін 51,000 куб метрден 180,000 куб метрге дейін арттырды. Біз мүмкіндігінше суды қорғау және қайта пайдалануды көздеп отырмыз. Алайда, 2008 жылы суды қайта пайдалану көлемі 64,000 куб метрден 44,000 куб метрге дейін азайды. 2008 жылы 2007 жылмен салыстырғанда бұрғылау жұмыстарына қажет қайта пайдаланылған су көлемінің артуына қарамастан, суландыру жұмыстарына қажет суға тапсырыс мүлдем аз болды.

ҚПО-ға жаңа үздік технологияларды қолдану арқылы парник газының шығарындыларын азайту міндеттемесі жүктелді

БИОЛОГИЯЛЫҚ ТҮРЛЕР

ҚПО-ға өзіміз еңбек ететін экологиялық жүйені сақтау және жақсарту міндеттемесі жүктелді: биологиялық түрлер экологиялық жүйенің біртұтастығының айшықты белгісі. «ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ бесжылдық стратегиялық жоспарымыздың» бір бөлігі ретінде, біз өз іс-әрекетіміздің қоршаған ортаға тигізер әсерін бағалай отырып қоршаған ортаны зерттеу жұмыстарын жүргіздік.

Қарашығанақ кен орны аумағындағы жарамды егістік жерлердің көп бөлігі жыртылды, алайда бүгінгі күні көптеген жерлер әлі де бос жатыр. Кен орнында қорғауға алынған жерлер жоқ.

Кен орнында жүргізілген экологиялық зерттеулер осы аймақтың барлық өсімдіктер мен жануарлар дүниесінің өсуіне маңызды екенін дәлелдеді. Мұнда дүниежүзі бойынша жаппай азаюға ұшыраған көптеген түрлер бар. Мұндай популяциялар жартылай табиғи мекендеу ортасы мен өзен бойларында және адамның өңдеуіне түспеген жерлерде көптеп кездеседі. Егер осындай жерлердің экологиясын қорғау қолға алынса, әрі жетілдірілетін болса ол теңдесі жоқ мекендеу ортасына айналары сөзсіз.

Халықаралық табиғат және табиғат қорларын қорғау одағының Қызыл кітабына және экологиялық зерттеулер барысында тізімге алынған жануарлардың сирек түрлері мыналар:

Атауы	ХТҚБ деңгейі	ҚР деңгейі
Дала сұр жыланы	EN	-
Балобан	EN	I
Дуадақ	VU	I
Палла бақырауық суқарақұсы	VU	I
Шығыс қарақұсы	VU	III
Дала бөктергісі	VU	-
Дала шиқылдауығы	VU	-
Безгелдек	NT	II – көбеюде
Камшат/Құндыз	NT	-
Көк қарға	NT	-
Дала құладыны	NT	-
Қырғи	NT	-
Балықшы	LC	I
Үкі	LC	II
Кәдуілгі жыланбүркіт	LC	II
Аққұйрық суқарақұс	LC	II – сирек кедесетін түрі және азаюда
Бүркіт	LC	III
Шұбар күзен	LR/lc	III
Дала бүркіті	LC	V – азаюда
Ақбас тырна	LC	V – көбеюде

Түсіндірме: ТҚХБ бойынша категориясы: EN = жойылып бара жатқан түрлер; VU = қорғауға алынбаған түрлер; NT = құрып кету қауіпі төнген түрлер; LC = қауіп төніп тұрған жоқ; LR/lc= мүлде қауіп төніп тұрған жоқ (ешқандай қауіп төніп тұрған жоқ).

Биологиялық түрлер экологиялық жүйенің біртұтастығының айшықты белгісі

Суретке түсірген Джош Смитсон

Жерді пайдалануға шектеу қою Қарашығанақта аң аулау мен демалу салдарынан болатын заңды бұзушылықтарды едәуір азайтты. Таңғаларлық жайт, ҚПО жұмыскерлері мен жергілікті тұрғындардың айтуынша соңғы 20 жылда кейбір жануарлар түрлері көбейді. Жоғарыдағы тізімдемеде көрсетілген жануарлардан басқа, Қызыл кітапқа енгізілген және сирек кездесетін жануарлардың көптеген түрлері ҚПО орналасқан аймақта да бар.

ҚПО-ның мақсаты кен орны аумағындағы Қызыл кітапқа енгізілген жануарлар түрлерін қорғау және сақтау болып табылады. Бүгінгі таңда біз биологиялық түрлер саласындағы іс-шаралар жоспарын жасақтау үстіндеміз және бұдан былай «Тұрақты даму туралы есептерде» жоспарланған шаралардың орындалуы туралы есеп беретін боламыз.

ҚАЛДЫҚТАРДЫ ОРНАЛАСТЫРУ

2008 жылы ҚПО нысандарында пайда болған қалдықтар көлемі 31% немесе 63,150 тоннаға дейін өсті. Осы қалдықтардың 18%-ы кәдеге жаратылды. Қалдықтардың көптеп пайда болуы жаңа ұңғымаларды бұрғылау нәтижесінде бұрғылау шламы көлемінің артуына байланысты.

ҚПО қалдықтардың пайда болуын азайту және оларды қайта өңдеуді арттыру мақсатында жұмыстар жүргізуде. 2008 жылдың желтоқсан айында ҚПО жаңа шламды термомеханикалық өңдеу қондырғысын сынақтан өткізуді бастады. Бұл қондырғы мұнай негізіндегі бұрғылау шламын тиімді, әрі қауіпсіз өңдеуге, тазартылған бұрғылау таужыныстарын үнемі көмуге және басқалай айтқанда орналастырудың балама әдістерін талап ететін мұнайды өңдеу мен қайта пайдалануға мүмкіндік береді.

КӨМІРСУТЕКТЕРДІҢ ТӨГІЛУІ

2008 жылы біз ықпал ететін аймақта көмірсутектердің ірі көлемде төгілген бір ғана жағдайы орын алды. ҚПО-ның ешбір қондырғысынан төгілу байқалмаған, біздің пайымдауымызша, бұл көмірсулар үшінші бейтарап жақ қондырғысынан төгілді. ҚПО-ның апатқа қарсы әрекет ету тобы 40 куб метр ластанған топырақты жойды және қалпына келтіру жұмыстарын жүргізді.

ҚПО экологиялық жүйені қорғау және жақсарту міндеттемесін алды

Жергілікті мамандарға қаржы салымы

Қарашығанақ кен орнын игеру үшін мыңдаған жан-жақты білім алған және қабілетті жұмысшылар, яғни мұнайшылар мен техниктерден бастап есепшілер мен материалдық-техникалық қамту мамандарына дейін қажет. Біздің жұмысшыларымыз, біздің табысымыздың кепілі. Өз ісінің сәтті жүруі үшін ҚПО лайықты адамдарды лайықты лауазымдық қызметке тағайындауы, сондай-ақ білікті және іскер мамандар тобын қалыптастыру үшін білікті менеджерлердің болуын қамтамасыз етуі қажет.

ОҚЫТУ ЖӘНЕ ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМУ

ҚПО қызметкерлерді жан-жақты дамытудың бірнеше жолдарын, оның ішінде кәсіби рольдік оқыту, компания-құрылтайшыларға іс-сапарлар және жаңа дағдылар мен біліктілікке ие болу мақсатында шетелге оқыту мүмкіндіктерін ұсынады. «Өнімді бөлу жөніндегі соңғы келісімге» (ӨБЖСК) қол қойылған күннен бастап ҚПО 115,000 жұмысшылар мен студенттерді оқыту мен жан-жақты дайындауға 96 миллионнан астам АҚШ долларын жұмсады.

Мұндай оқытулар ҚПО қызметкерлерінің білімі мен дағдыларын дамытуға бағытталған. Өртүрлі олқылықтар талдауы әр жұмысшының біліктілігін дамыту қажеттілігін бағалау және оған қосымша міндеттемелер арту мақсатында жүйелі түрде жүргізіледі. Ал дағдылары мен білімінен олқылықтар табылған кезде, жұмысшыға құзырлықтың қажетті деңгейіне жетуі үшін оқыту мен дамуды әрі қарай жалғастыру ұсынылады.

Жыл сайынғы жұмыстардың орындалуын және ҚПО қызметкерлерінің жан-жақты дамуын бағалау үрдісі компания жұмысшыларына өз лауазымдық қызметтерінің орындалуын және одан әрі дамудың жолдарын талқылауға ресми түрде мүмкіндік береді. Бұл үрдістің мақсаты мынада:

- ◆ ҚПО мақсаттарын анықтау, және оны біртіндеп жеке, топтық және бөлім мақсаттарына айналдыру;
- ◆ Осы мақсаттарға қол жеткізу барысындағы бизнес жоспарлар мен жетістіктерді ұдайы мәлімдеп отыру;
- ◆ Бөлімнің және жеке тұлға мақсаттарына, негізгі кезеңдер мен лауазымдық нұсқаулық талаптарына сай қызметкерлердің іс-әрекетін бақылауды қамтамасыз ету;
- ◆ Лауазымдық нұсқау талаптарын орындауды жақсарту және оны жетілдірудің жолдары туралы ортақ түсінік қалыптастыру; және
- ◆ Өзін-өзі басқару мен жеке міндеттерді орындай білуге ынталандыру.

КАДРЛАРДЫ ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫ

Білікті және шебер мамандар дайындау үшін олардың қажеттіліктері мен ынталандыруын түсіну маңызды. 2009 жылы ҚПО тікелей келісімшарт және жергілікті агенттіктер арқылы жұмыс істейтін жұмысшыларға зерттеу жүргізеді. Мұндағы мақсат:

- ◆ Жетілдірудің негізгі облыстарын анықтау;
- ◆ Қазақстан ұлттарынан Компанияның басқару жүйесін қазақ мәдениетімен ұштастыруды қалай тиімді жүзеге асыруға болатындығы жөнінде мәлімет алу; және
- ◆ Болашақта қызметкерлерді ақпараттандыруды жақсарту үшін жұмысшылардың жүргізіліп жатырған жобаларды қаншалықты білетіндігіне зерттеу жүргізу.

Бұл зерттеулердің қорытындыларын келесі бір 'Тұрақты даму' есептерінде баяндайтын боламыз.

ЖҰМЫСШЫЛАР ӨКІЛЕТТІКТЕРІ

ҚПО-ның мақсаты әр жұмысшыға оның міндеттерін түсіндіру, жұмысшылардың мүдделерін қорғауды қамтамасыз ету және оларға әділ көзқараста болу. Екі кәсіподақ қол қойған ұжымдық келісім шартымыз бар (жұмысшылардың және мердігерлердің мүддесін қорғайтын) және бұл шартта кәсіподақ мүшелерін тәртіп және еңбек дауы процедуралары талаптарын орындау жұмыстарына тарту мәселесі қамтылған.

Ұжымдық келісім шарт жұмыс шарттарын бақылау, әлеуметтік пайдаларды жеткізу, заңнама талаптарын орындау және жалақы мәселелеріне қатысты компанияның жауапкершілігін және ұжым мүшелерінің міндеттерін айқындайды. Осы ұжымдық келісім ең үздік және беделді «Парыз сыйлығына» ие болды. Бұл Қазақстан Республикасының Президенті Нұрсұлтан Назарбаевтың біздің әлеуметтік салада қол жеткізген жетістіктеріміз үшін берген ең алғашқы сыйлығы. Бүгінгі таңда ҚПО-ның ұжымдық келісім шарты республика бойынша кәсіподақтар пен компаниялар арасындағы келісім шарт жобасына айналды.

ҚПО МАМАНДАРЫНЫҢ КӘСІБИ БІЛІМІН АРТТЫРУ БАҒДАРЛАМАСЫ

ҚПО-ның мамандардың кәсіби білімін артыру бағдарламасы компанияның Ақсай тұрғындарын тікелей еңбекке араластыру және жергілікті мамандарды жан-жақты дамытуға қосатын үлесін дәлелдейтін Батыс Қазақстандағы бірінші бағдарлама.

2007 жылдың қыркүйек айында ҚПО компаниясы Бөрлі Мұнай Газ Колледжі және Ақсай қаласындағы №15 Техникалық лицей студенттерін қатыстыра отырып Бағдарлама дайындады. Колледж немесе лицейдің соңғы курсына көшкен жергілікті қазақстандық студенттерге арналған «Кәсіби оқыту бағдарламасы» олардың техникалық білім алуына мүмкіндік береді, сондай-ақ жұмыс барысындағы қиыншылықтарды ескере отырып, құрастырылған осы құрылымдық бағдарлама олардың жан-жақты дамуына жол ашады.

Мектеп қызметкерлері және мұғалімдерімен бірлесе жұмыс істеуіміздің нәтижесінде лицей/колледж оқыту бағдарламасының, ҚПО-ның операторлар мен техниктерді оқыту бағдарламасы және өндірістік сарамандық оқытулардың жиынтығы болып табылатын бағдарламаны сәтті әзірлеуімізге ықпал етті. Қазіргі таңда құрылымдық оқыту және дайындау бағдарламасы бойынша 32 студентті оқытып жатырмыз және осы бағдарлама олардың болашақта компаниядағы өндірістік қызметке араласуына ықпал ететін болады.

Мәдениаралық қарым-қатынас – көптүрлілікті бағалау

Дүниежүзілік бірлестіктер мен көп ұлтты қоғам мынадай ұқсас жағдайларға соқтығысып отырады: ол мәдени көптүрліліктің қарқынды өсуі. Бірлестіктер үшін жұмысшылардың мәдени көптүрлілігі әдеттегі ғаламдық операциялардың нәтижесі. Қоғам үшін мәдени көптүрлік төменнен жоғары қарай экономикалық мүмкіндігіміздің дамуына байланысты халықтардың көші-қон үрдісінің салдары екені даусыз.

Бірлестіктер мен қоғам ұқсас мәселелер мен мүмкіндерге соқтығысып отырады: мәдени көптүрлілікті құндылыққа айналдыру. Бірлестіктерге шығармашылық тапсырмаларды орындаудағы және ұйымдасқан шешім қабылдаудағы көптүрліліктің құндылығы өте жақсы мәлім. Қоғам үшін мәдени көптүрлілік ойлаулардың жаңа жолдары мен жаңа әлеуметтік динамизмнің негізі.

ҚПО біздің көпұлтты қызмет ортамыздың артықшылығын жоғары деңгейге жеткізу мақсатында қарқынды еңбек етуде. Біздің мәдени көптүрлілік бағдарламамыз Астана қаласында өткен «Мәдени көптүрлілік және мәдениаралық қарым-қатынас» атты конференцияға демеушілік етуіміздің негізінде құрастырылды және бүгінгі күні жалғасын табууда. Бұл ұзақ мерзімді, көп кезеңдік арнаулы міндеттері бар бастама. Бағдарламаның басты мақсаттары:

- ◆ ҚПО басшылығының көпұлтты топтардың өзара қарым-қатынасын жақсарту және еңбек өнімділігін арттыру мақсатында мәдениаралық дағдылары мен іскерліктерін қалыптастыру;
- ◆ ҚПО-ның барлық қызметкерлерінің мәдениаралық қарым-қатынас дағдыларын жетілдіру; және
- ◆ Кең ауқымды корпоративтік аяда қарым-қатынасты нығайту және одан әрі жергілікті әлеуметтік бағдарламалар, білім беру және әлеуметтік қызметтер көрсету бойынша артықшылықтармен бөлісу.

ҚПО оқыту және дамыту бастамаларына 96 миллионнан астам АҚШ долларын жұмсады

Біздің өндірісіміз және негізгі сәттер

ГРИФОНДЫҚ АЙМАҚТЫ ҚАЛПИНА КЕЛТІРУ

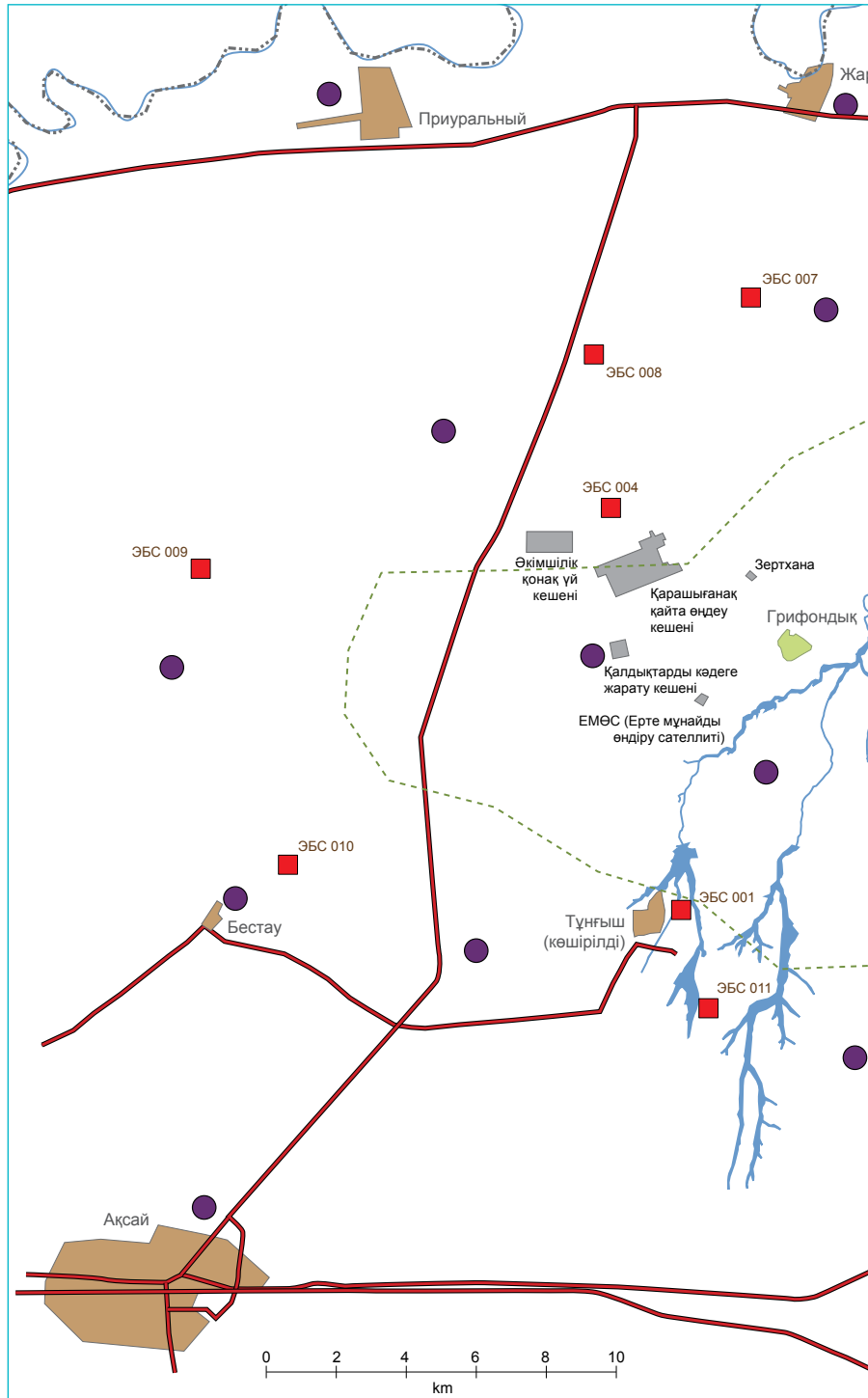
1987 жылы Кеңестік өндіріс тұсында Қарашығанақта ұнғыманың жарылысына байланысты Грифондық кратер пайда болды. Терең жер асты қабатынан газ және балшықтың атқылауы салдарынан 500 гектар шамасындағы жер қалыңдығы 100 см-ге жететін үйінділер астында қалды.

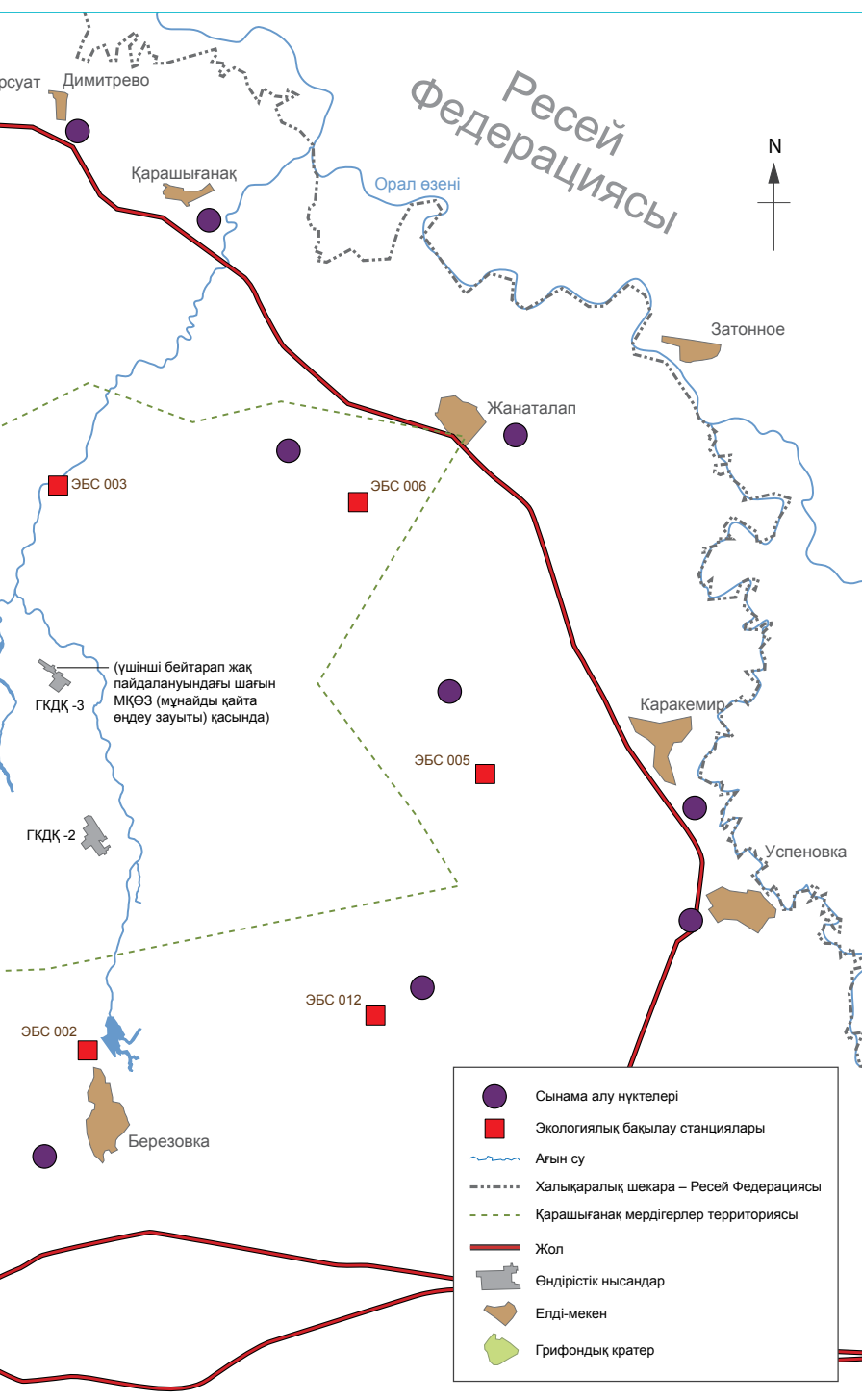
1999 жылдан бастап ҚПО және Орал қаласының ғалымдары бүлінген жерлер топырағының құнарлылығын қалпына келтіру жұмыстарын бірге жүргізді. Бүгінгі күні іске асырылып жатырған «Топырақты қалпына келтіру және өңдеу бағдарламасы» сынап көруге арналған жерлерде дөңді-дақылдар өсіру жұмыстарын қамтиды. Топырақты зерттеулер нәтижелері (құрамындағы тұз, мұнай және күкіртті сутек қатарына байланысты зерттеулер) топырақ құрамындағы мұнайдың азайып, топырақ күйінің жақсара түскендігін дәлелдей түсуде.

АТМОСФЕРАЛЫҚ АУАНЫҢ САПАСЫН ҚАДАҒАЛАУ

Экологиялық бақылау станциялары кен орнын айнала орналасқан және тұрғындардың өтініші бойынша апатқа қарсы әрекет ету мақсаттарына қолданылатын қосымша жылжымалы экологиялық бақылау станциясы бар. 2008 жылы аталған станциялардың көмегімен 55,000 астам ауа сынамасы алынды. Осы станциялар салынғаннан бері 2006 және 2007 жылдары тексерілген ластайтын заттардың шекті рауалынан асқан бірде-бір жағдайы байқалмаған.

Мемлекеттік лицензиясы бар мердігер компания, Гидромет сынама алу жұмыстарын күн сайын жүргізеді, бұл біздің өндірісімізге қосымша кепілдік береді. Сондай-ақ, ҚПО ерікті ауыл тұрғындарын сынама алу жұмыстары бойынша дайындықтан өткізді. Ауа сапасын бақылау туралы есеп кен орнына жақын орналасқан тоғыз елді-мекеннің барлығына ай сайын беріліп отырады және хабарламалар тақтасына ілінеді.

Ескертетін жайт, мына сызба тек көрнекі құрал ретінде ұсынылып отыр және масштабта көрсетілмеген

ЖЕРГІЛІКТІ ТҰРҒЫНДАРМЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ОРНАТУ

ҚПО-ның әлеуметтік қызметті іске асыру саясаты компанияның жергілікті әлеуметпен жұмыс істеуін қолдайды және стандартқа сай жұмыс тәртібіне негізделеді. Ол мыналарды қамтиды:

- ◆ Мүдделі тараптарды тарту (соның ішінде шағымдарды қарау әдістері);
- ◆ Әлеуметтік қажеттіліктерге қаржы салымы;
- ◆ Мәжбүрлі қоныс аудару;
- ◆ Әлеуметке ықпалын бағалау, бастапқы деңгейі; және
- ◆ Мәдени мұра.

ЖЕРГІЛІКТІ МАМАНДАРДЫ ДАЙЫНДЫҚТАН ӨТКІЗУ

ҚПО-ның мамандардың кәсіби білімін арттыру бағдарламасы компанияның Ақсай тұрғындарын тікелей еңбекке араластыру және жергілікті мамандарды жан-жақты дамытуға қосатын үлесін дәлелдейтін Қазақстандағы бірінші бағдарлама.

Аталмыш бағдарлама Бөрлі Мұнай Газ Колледжі мен Ақсай қаласында орналасқан №15 Техникалық лицей студенттерінің техникалық білім алуына мүмкіндік береді, сондай-ақ жұмыс барысындағы қиыншылықтарды ескере отырып, құрастырылған осы құрылымдық бағдарлама олардың жан-жақты дамуына жол ашады.

Мектеп қызметкерлері және мұғалімдерімен бірлесе жұмыс істеуіміздің нәтижесінде лицей/колледж оқыту бағдарламасының, ҚПО-ның операторлар мен техниктерді оқыту бағдарламасы және өндірістік сарамандық оқытулардың жиынтығы болып табылатын бағдарламаны сәтті әзірлеуімізге ықпал етті. Қазіргі таңда құрылымдық оқыту және дайындау бағдарламасы бойынша 32 студентті оқытып жатырмыз және осы бағдарлама олардың болашақта компаниядағы өндірістік қызметке араласуына ықпал ететін болады.

Тұрғындармен жұмыс

Қарашығанақтың ұзақ мерзімді қызметінің табысты болуы ҚПО-ның жергілікті мүдделі әлеумет өкілдерінің қолдауын табуына байланысты. Біздің еңбекке араласуымызға байланысты туындайтын кері әсерлерді болдырмау немесе азайту арқылы жергілікті жұртшылықтың қолдауына ие болу, тиімді қарым-қатынас пен өзара түсіністікті нығайту және әлеуметтік-экономикалық даму мақсаттарына байланысты жергілікті тұрғындарға қолдау көрсету мақсатында жұмыс істеп жатырмыз.

Біздің мақсатымыз, компания-серіктестерінің халықаралық тәжірибесін жергілікті әлеуметтің біліктілігімен және бәсекеге қабілеттілігімен ұштастыру. Бұл бізге Қарашығанақтың барлық қуатын пайдалана отырып, тұрғындарды ұзақ мерзімді табыспен қамтамасыз етуімізге дайын екендігімізді білдіреді.

2008 жылы ҚПО Халықаралық Қаржы Бірлестігі (ХҚБ) дайындаған қызмет стандартына (кестені қараңыз) сәйкес «Әлеуметтік қызмет стандартын» құрастырды және басып шығарды. Жаңа стандарттарымызға сәйкес біз қоршаған ортаның табиғи қалпын зерттеу мақсатында Ұлыбританияда негізі қаланған қоршаған орта ресурстарын басқару «Environmental Resources Management» консультациялық фирмасын қатысуға шақырдық. Осы зерттеу барысында компания кен орнын игеруге қатысты әлеуметтік-экономикалық жағдайлар туралы толық мәлімет алды. Бұл ҚПО-ның жергілікті тұрғындармен және жергілікті басқару органдарымен бірлесе отырып, әлеуметтік қызмет бойынша ортақ стратегияны бекітуіне мүмкіндік береді. Зерттеу нәтижелері әлеуметтік қызмет бойынша үш жылға арналған кешенді жоспарды дайындау барысында қолданылатын болады.

ҚПО-НЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ҚЫЗМЕТТІ ІСКЕ АСЫРУ САЯСАТЫ

ҚПО-ның әлеуметтік қызметті іске асыру саясаты компанияның жергілікті әлеуметпен жұмыс істеуін қолдайды және стандартқа сай жұмыс тәртібіне негізделеді. Ол мыналарды қамтиды:

- ◆ Мүдделі тараптарды тарту (оның ішінде шағымдарды қарау әдістері);
- ◆ Әлеуметтік қажеттіліктерге қаржы салымы;
- ◆ Мәжбүрлі қоныс аудару;
- ◆ Әлеуметке ықпалын бағалау, оның бастапқы деңгейі; және
- ◆ Мәдени мұра.

СЕНІМДІЛІККЕ НЕГІЗДЕЛГЕН ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТЫ НЫҒАЙТУ

Жергілікті мүдделі тараптармен қарым-қатынас орнату уақыт өте келе оңды нәтижелер беретін сыртқы байланыстар орнатуға және оның тұрақты болуына, сондай-ақ ҚПО-ны орын алуы мүмкін қауіп-қатерлер және мүмкіндіктерді басқару үрдістері туралы мәліметпен қамтамасыз ету үшін өте маңызды.

2005 жылдан бастап ҚПО Қарашығанақ кен орнына жақын орналасқан елді-мекендер тұрғындарымен екі жақты қарым-қатынас орнату үшін арнайы форумдар ұйымдастырды. «Ауылдық кеңес» деп аталатын топ құрамындағы сыйлы ауыл тұрғындары, жергілікті билік өкілдері және ҚПО мамандары ортақ мәселелерді талқылау үшін үнемі кездесулер өткізіп тұрады. Осындай жиналыстар мәселелердің туындауына қарай әрекет етуге және ҚПО-ға да, көршілес елді-мекендерге де табыс әкелетін мүмкіндіктерімізді жақсартуға ықпал етеді.

Осындай жиналыстар барысында ҚПО-ның ағымдағы және жоспарлы іс-әрекеттері туралы соңғы ақпараттар, тұрғындар мәселелері және ҚПО қызметіне байланысты мәселелер талқыланады.

Сонымен қатар, егер ҚПО жергілікті тұрғындарға әсер етуі мүмкін жаңа жобаны жоспарлайтын болса, компания жергілікті елді-мекендер тұрғындарын жоспарланып отырған іс-әрекеттер мен бұл шаралардың тұрғындарға тигізер әлеуетті әсері туралы ақпарат бөлісу және осыған қатысты мәселелерді талқылау мақсатында қоғамдық тыңдаулар өткізеді. Бұндай тыңдаулар жоба дамуының әртүрлі кезеңдеріне сай өткізіледі. Мысалы, жергілікті тұрғындар қозғаған дәйекті мәселелер жоба жоспарлана бастағаннан-ақ есепке алынады және қоршаған ортаға кері әсерді азайту бойынша тиісті шаралар ұйымдастырылады. 2008 жылы ҚПО Орал газ құбыры және сейсмикалық зерттеу операцияларының алғашқы кезеңіне қатысты жобалар бойынша төрт қоғамдық тыңдаулар өткізді.

НАҚТЫ МЫСАЛҒА СҮЙЕНІП ЗЕРТТЕУ: КҮШ БІРІКТІРУ

Николай Нюдильчиев үнемі қолөнерге қызығушылық танытты және ауыл мектебі оқушыларының білімін арттырудың және ұлттық салт-дәстүрді сақтауының бірден-бір жолы, оларды қолданбалы өнер мен халықтық қолөнер кәсібіне оқыту бағдарламасын құрастыру туралы ҚПО-ның ұсынысын қуана қабыл алды.

Николайдың басшылығымен алдыңғы қатарлы өнер мектебі жылдан-жылға жақсаруда, сонымен қатар, бүгінде ол көршілес елді-мекендердегі мектептердің барлығын қамтыды және кейбір оқушылар республикалық деңгейдегі өнер мектебінде оқу мүмкіндігіне ие болды.

ШАҒЫМДАРДЫ ҚАРАСТЫРУ

ҚПО шағымдарды қарастыру барысында ресми саясат ұстанады. Көршілес елді-мекендерің кез-келген тұрғыны арнайы шағым қағазын толтыра отырып немесе әрбір ауылда орналасқан шағым жәшігін қолдану арқылы жазбаша немесе ауызша ҚПО-ның тұрғындармен байланыс маманына шағымдана алады. Компания шағымдарды қарастырады және оларды шешу жолдарын ұсынады.

Бұдан басқа, Халықаралық Қаржы Бірлестігі (ХҚБ) ҚПО-ның бірлескен компания серіктестерінің біреуін қаржыландырады (2009 жылы өтелді), кен орнына жақын орналасқан елді-мекен тұрғындары өз шағымдары бойынша Омбудсмен/Шағымдарды қарастыру мекемесіне (ШҚМ) хабарласа алады. ШҚМ - аймақтың әлеуметтік және экологиялық көрсеткіштерін жақсарту мақсатында жобаны іске асыру барысында зардап шеккен елді-мекен тұрғындарының шағымдарына жауап беретін тәуелсіз ұйым.

ХҚБ стандарты жобаларды басқару бойынша кеңінен жақсартылған әдістер мен технологияларды қамтиды және көптеген елдерде заң талаптарымен шектелмейді.

Бүгінгі күнге шейін, АҚШ-та және Қазақстанда негізі қаланған үкіметтік емес ұйымдармен (ҮЕҰ) үш шағым тіркелді. Бұл шағымдар су және ауа сапасына және олардың Қарашығанақ кенішіне жақын орналасқан елді-мекендердің бірі Березовка тұрғындары денсаулығына тигізер әсеріне, сондай-ақ Қарашығанақ тәрізді өндірістік нысандардың айналасындағы Үкімет арқылы анықталған қорғау аймағы, санитарлық қорғау аймағының (СҚА) көлеміне қатысты болды.

2008 жылы ХҚБ процедураларына сәйкес олқылықтарды жою мақсатында ҚПО- мен келісілген іс-шаралар жоспарының нәтижесінде екі шағым жабылды. Өз келешегін, қызығушылықтарын және мәселелер (шағымдар) шешімін табуға қатысты ойлары туралы ортақ пікір қалыптастыру мақсатындағы ШҚМ ұсыныстарын үкіметтік емес ұйымдардың қабылдаудан бас тартуы және ШҚМ келісім шарты бойынша жұмыс істейтін тәуелсіз үшінші бейтарап жақ көмек көрсететін көптеген мүдделі тараптармен қарым-қатынасқа түсуге қарсы болуына байланысты үшінші шағымның шешімі әлі де болса табылған жоқ.

**Жергілікті тұрғындармен араласудың нәтижесінде
негізделген шешімдер қабылданады**

Процедуралар негізінде ережелерді орындамау жағдайлары анықталды. Жақын маңдағы елді-мекен тұрғындарының денсаулығының нашарлау жағдайлары тіркелген жоқ. Сонымен қатар, ҚПО-ның өз қызметі барысында Қазақстан Республикасы экологиялық заңнамалары талаптарын толықтай орындамауы туралы сөз болған жоқ. ҚПО-ның шығарындыларды өлшеу және елді-мекен тұрғындары денсаулығына қатысты кез-келген кері әсерлерді болдырмау мақсатында қолданылып жүрген жүйелері мен әдістері осы есептің қоршаған ортаға қатысты тарауында сипатталған.

ШҚМ-ның ҚПО-мен байланысы туралы барлық құжаттарын мына вебсайттан таба аласыз: <http://www.cao-ombudsman.org/cases>

САНИТАРЛЫҚ-ҚОРҒАУ АЙМАҒЫ

Қарашығанақ кен орнының айналасындағы территориялар Қазақстан Үкіметімен анықталған Санитарлық қорғау аймағы (СҚА) болып табылады. Қазақстан заңнамасына сәйкес ірі өндірістік кәсіпорындар үшін белгіленген стандарттық аймақ. СҚА территориясында тұрғын үйлер салу және ауыл шаруашылығымен айналысу тәрізді қызмет түрлерін жүргізуге тиым салынды.

Березовка ауылының кейбір тұрғындары СҚА территориясында болмағанымен, оған жақын орналасқандықтан басқа жерге көшірулерін өтінді.

СҚА көлемі және орналасқан жері ҚР-ның заңнамасына сәйкес анықталды, сондықтан ол ҚР мемлекеттік билік органдарының тікелей жауапкершілігінде.

ҚПО-ның міндеті – СҚА-ға қатысты барлық мәселелер бойынша мемлекеттік билік органдарының қаулыларын орындау.

ӘЛЕУМЕТТІК ДАМУДЫ ҚОЛДАУ

ҚПО аймақтың әлеуметтік-экономикалық дамуын қолдау, әлеуметтік инфрақұрылымды жақсарту және өмір сүру үшін қолайлы жағдайлар туғызу жолында жергілікті тұрғындар алдында үлкен жауапкершілікке ие. Осы мақсаттар бойынша өз міндеттерімізге тоқталып өтер болсақ, жергілікті билік органдарымен және жергілікті тұрғындармен тығыз байланыса отырып, бірнеше әлеуметтік бастамаларды іске асырудамыз.

Облыстық деңгейде

ҚПО компаниясы ӨБЖСК тармақтарына сәйкес жыл сайын әлеуметтік жобаларға 10 млн АҚШ доллары көлемінде қаржы жұмсап отыр. Мұндай жобалар мәдени және спорттық нысандарды, мектептер, балабақшалар және ауруханалар құрылысын қамтып, негізінен облыс орталығы Оралда жүзеге асырылады. 2008 жылға арналған әлеуметтік бағдарлама аясында екі балабақша салынып, 46 пәтерлі тұрғын үй құрылысы аяқталды және жаңа баспана тапшылығын көрген жергілікті тұрғындарға 50 пәтерлі үй алуға көмектесті.

Жыл сайын ҚПО әлеуметтік жобаларға 10 миллион АҚШ доллары көлемінде қаржы жұмсап отырады

Сонымен қатар, ҚПО облыс орталығы Орал қаласына және Қарашығанақ кеніші мен Орал қаласы арасындағы жолды бойлай Урал өзенінің сол жағалауында орналасқан 150 елді-мекенге табиғи газды жеткізетін «Орал газ құбыры» құрылысымен айналысуда. 2009 жылы желтоқсан айында аяқталуы тиіс 150 км газ құбыры жобасы Қарашығанақ серіктестерімен, Қазақстан Республикасы Үкіметімен және Батыс Қазақстан облысының басшылығымен 2005 жылдың мамыр айында басталды. Ниет меморандумына Қазақстан Республикасы президентінің қатысуымен қол қойылды.

Сондай-ақ жергілікті тұрғындарды электр қуатымен қамтамасыз ете отырып, ауданға таза отын жеткізу өндірістің өсуі мен облыстың экономикалық әлеуетінің кеңеюіне ықпал етеді.

Қазіргі таңда, жергілікті инфрақұрылымның дамуына бөлінген қаржы салымы 350 миллион АҚШ долларынан асады.

Аймақтық деңгейде

ҚПО-ның көптеген әкімшілік іс-шаралары кен орнынан шамамен 30 километр қашықтықта орналасқан Ақсай қаласында өткізіледі. ҚПО компания үшін де, жергілікті мүдделі тараптар үшін де маңызды бірнеше әлеуметтік бастамаларды Ақсай ауданында іске асырады.

Мұндай бағдарламалар ағылшын мен италиян тілдеріне үйрету сабақтарын, Қарашығанақ кен орнында жұмыс істеуге қажет дағдыларға үйрететін жергілікті техникалық колледждер жүргізетін оқыту курстарын және жергілікті кәсіпкерлерге арналған іскери курстарды қамтиды. Сонымен бірге, 2008 жылы компания серіктестері мен Қазақстан Республикасы арнайы Ақсай қаласының дамуы үшін 10 миллион АҚШ долларын бөлді. Жоба бойынша орта мектеп құрылысы, жолдарды жөндеу, балабақшаны қайта қалпына келтіру және жергілікті аурухана үшін медициналық құрал-жабдықтар сатып алу жоспарланды.

Кен орнына жақын орналасқан елді-мекендер

Қарашығанаққа жақын орналасқан сегіз елді-мекеннің әлеуетін қолдау және дамыту үшін ҚПО «Ауылдық кеңеспен» бірлесе отырып, тиімді әлеуметтік-экономикалық жобаларды анықтау және қаржыландыру жолында жұмыстанады.

Мұндай жобаларға білім беру мен медицина салалары кіреді. 2008 жылы орындалған жобалар негізінде жергілікті емхана үшін жиһаздар және құрал-жабдықтар жеткізу қарастырылды, мектептер су жылытқыштармен қамтамасыз етілді және алыс аудандардағы оқушыларды мектепке жеткізу үшін автобус сыйға тартылды.

Жыл сайын жазғы демалыс кезінде ауылдан келген балаларға лагерлерде, ал қарт адамдар мен мұғалімдерге денсаулықтарын сауықтыру үшін шипажайларда демалу ұсынылады.

Сонымен бірге Қарашығанаққа жақын орналасқан елді-мекендер тұрғындары, жергілікті кәсіпкерлерді қолдау мақсатында ұсынылған шағын несиелерді алу мүмкіндігіне ие. 2008 жылы шамамен 90 тұрғын осы жүйе бойынша жеңілдетілген несие алды.

ДЕМЕУШІЛІК

ҚПО-ның ішкі комитеті басқаратын арнайы қор компанияға мұқтаж адамдарға қолдау көрсетуге және жалпы Батыс Қазақстан облысы бойынша қоғамдық ұйымдар қызметін қолдауға мүмкіндік береді. Демеушілік жобалар спорт, мәдениет, қоршаған ортаны қорғау, денсаулық саласы және жастар дамуын қамтиды. 2008 жылы біз әртүрлі 42 ұйымға демеушілік көрсеттік.

Экономикалық даму

Қазақстан үшін Қарашығанақ кенішінің маңыздылығын арттыру мұнай мен газды өндірудегі табыспен және салық салымымен ғана шектелмейді. Бұл экономикалық даму үшін ұзақ мерзімді және тұрақты негіздегі серіктестіктер орнату.

ҚПО-ның Қазақстан бизнесі үшін біліктілікті жетілдіру, жұмыс орындарын ашу және қолайлы жағдайлар туғызуы жергілікті, аймақтық және ұлттық экономиканың дамуына орасан зор ықпал етеді. Тұрақты экономикалық даму бірқалыпты жұмыс жағдайларында мүмкін болады – ҚПО-ның ұзақ мерзімді міндеттемелері уақыт өте келе біздің жобаларымыздың тұрақты дамуының негізінде ойдағыдай нәтиже алуға мүмкіндік береді.

ҚПО бизнес үшін тұрақты экономикалық тұғырнама орнату ұзақ мерзімді тапсырмаларды табысты жүзеге асыруға маңызды қадам деп есептейді. Жергілікті экономиканы дамыту бойынша іс-шаралар болашақта ҚПО қызметі көрсеткіштерінің жоғарылауына мүмкіндік береді. Бұл жақсартылған материалдық-техникалық жабдықтау жүйесін дамытудың, жоғары сапалы жергілікті тауарлар мен қызмет көрсетуді тиімді жеткізудің, сонымен қатар жан-жақты оқытылған және халықаралық стандарттарға сай білім алған жергілікті қызметкерлердің арқасында ұзақ мерзімді дамуға алып келеді.

ҚАЗАҚСТАН БИЗНЕСІНЕ ИГІЛІКТІ ЫҚПАЛ

ҚПО-ның мақсаты - халықаралық стандарт әлеуетіне сүйене отырып жергілікті бизнестің дамуына қолайлы жағдайлар туғызу болып табылады. Бұл кешенді үрдіс, яғни көзделген мақсатқа қол жеткізу үшін сенімді жергілікті серіктестестерді дұрыс таңдау маңызды қадам. Экономикалық даму міндеттемелеріміз Каспий аумағы шегінде және мүмкіндігінше одан тыс жерлерде өз қызметтері шеңберін республикалық, ері халықаралық деңгейде кеңейту мақсатында мүмкіндіктері мен жинақтаған тәжірибелерін пайдалана алатын компанияларға тапсырыс беру арқылы жүзеге асырылады.

2001 жылы енгізілген «Қарашығанақ жеткерушілерін дамыту жобасының» қорытындысы бойынша 2,500-ге жуық Қазақстандық жеткерушілер тіркеуге алынды. 1997 жылдан бастап Қазақстандық жеткерушілерге 2,5 миллиард АҚШ доллары көлеміндегі тауарларға, еңбек ресурстары мен қызмет көрсетулерге тапсырыстар берілді.

2008 жылы Қазақстандық компанияларға берілген шартты жұмыстар бір жылға арналған жалпы келісім-шарт құнының 56% құрайтын 537 миллион АҚШ долларына бағаланды. Сонымен қатар, ҚПО Қарашығанақ кен орнынан және одан тыс жерлерден мердігерлік шартты жұмыс табуға жол ашатын жергілікті фирмалардың бәсекеге қабілеттілігін жақсарту жұмыстарымен айналысып жатыр.

Осы жыл ішінде жергілікті сегіз компанияға ISO және OHSAS халықаралық басқару стандарттарына сай сертификаттаудан өтуіне қаржылай көмек көрсетілді. Сонымен қатар, ҚПО өндіріс қызметі көрсеткіштерін жақсарту мақсатында арнайы оқыту бағдарламаларынан өтуге мүмкіндік бере отырып, кіші және орта бизнестегі 36 кәсіпорынға қолдау көрсетті.

Жобаны басқару мен стратегиялық өтім кіші бизнесті кәсіпорын қызметі үшін маңызды бағыт болып табылады. 2008 жылы ҚПО осы бағыт бойынша жергілікті компаниялардың негізгі мамандарына халықаралық стандарттарға сай бизнес сабақтар жүргізді.

ҚПО тендерлерін жеңіп алу үшін оның міндетті талаптарын орындау қажет. Қазан айында ҚПО «ТеңізШеврОйл» компаниясымен бірлесе отырып Қазақстандық және халықаралық компаниялар бизнестерінің ортақ тәжірибесін жақсарту мақсатында

ҚПО-ның мақсаты – халықаралық стандарт әлеуетіне сүйене отырып жергілікті бизнестің дамуына қолайлы жағдайлар туғызу

екі күндік біріккен форум өткізді. Операторлар стандарттарын сақтауға бағытталған форумға ҚР-ның машина жасау өнеркәсібі, халықаралық машина жасау және мұнай-газ жабдықтарын өндіруші компаниялардың 100-ден астам өкілдері қатысты.

ЖЕРГІЛІКТІ МАМАНДАРҒА ҚАРЖЫ САЛЫМЫ

Кадрларды ұлттандыру жергілікті мамандарды жұмысқа тарту мүмкіндіктерін кеңейту және Қазақстанның еңбек ресурсына қаржы салымын арттыру арқылы жүзеге асырылған ҚПО-ның экономикалық жүйесін құру үшін бірден-бір маңызды, ері сындарлы элементі болып табылады. Біз Қазақстан Республикасы алға қойған міндеттерді орындадық және Қарашығанақтың басқару звеносын қазақстандық кадрлар иеленуі үшін көрінер жаңа билікті жоспарлап отырмыз.

Қазақстан Республикасымен бірлесіп құрастырылған «Кадрларды ұлттандыру бағдарламыз» бірінші он жылдық жоспарымыздың сәтті аяқталуына байланысты бүгінгі күні жаңартылу үстінде. Бағдарламыздың мақсаты қазіргі кезде шетел жұмысшылары иеленіп отырған лауазымдық қызметтерге жергілікті қазақстандық білікті және сауатты мамандарды тағайындау және еңбек ресурстарымызға оңтайлы жағдайлар туғызу. 2008 жылы жергілікті қызметкерлер үшін 200,000 сағаттан асатын оқыту курстарын жүргіздік.

2008 жылы қосымша 27 лауазымдық қызметтерге жергілікті мамандар тағайындалды. 2008 жылдың аяғында компанияның кәсіби және техникалық қызмет орындарына жергілікті мамандар жұмысқа алынды және оның 85% кәсіби және басқарушы қызметтер. Сондай-ақ, жергілікті мамандардың 44% менеджерлік қызметтерге тағайындалды. Біз осындай пайыздық көрсеткіштерді компанияда жаңа «Кадрларды ұлттандыру бағдарламасын» енгізу арқылы одан әрі арттыруды көздеп отырмыз.

Осы аталған көрсеткіштерге ҚПО стратегиясының негізінде қол жеткізу мүмкін болды. Соның ішінде:

- ◆ Қазақстанның алдыңғы қатарлы жоғарғы оқу орындарының білімді түлектерін жұмысқа тарту;
- ◆ Түлектердің жұмысқа орналасу үрдісін жеңілдету үшін арнайы құрастырылған оқыту бағдарламаларымен қамтамасыз ету; және
- ◆ Тәлімгерлік, жекелей жан-жақты дамытуды жоспарлау және арнайы кәсіби білім беру арқылы үздіксіз өндірістік оқытулар жүргізу.

ЖАЛПЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘСЕР

2008 жылы екі басты тәуелсіз институт Оксфорд Экономикс (Ұлыбритания) және Экономикалық стратегиялар институтына (Қазақстанда негізі қаланған) Қарашығанақ кен орнын игеру жұмыстарының Қазақстан экономикасына әсер ету факторларын жіті зерттеу тапсырылды.

Осы зерттеу жұмыстары жергілікті, аймақтық және республикалық деңгейде жүргізілді. Басты төрт факторға баса назар аударылды:

- ◆ Тікелей экономикалық әсер, мысалы жергілікті қызметкерлер мен мердігерлерді жұмысқа тарту;
- ◆ Жанама экономикалық әсер, мысалы ҚПО-дан басқа тапсырыс берушілері бар, алайда бизнестік қызметі ҚПО табысының арқасында қолдау табатын жергілікті жеткерушілер;
- ◆ Бірлесіп әсер ету, мысалы ҚПО-дағы жұмысқа тікелей немесе жанама тартылған тұлғалардың арқасында жүзеге асатын шаруашылық қызмет; және
- ◆ Қосалқы әсер, мысалы ҚПО-ға қатысы бар шаруашылық қызметтердің жақсартылған көрсеткіштері.

Осы зерттеулер бойынша Қазақстан экономикасына жұмсалған тікелей, жанама және бірлесіп жұмсалған қаржы көлемі 2007 жылы 4,2 миллиард АҚШ долларына тең болды, бұл дегеніміз Ішкі жалпы табыстың (ІЖТ) 4%-ға тең болуы және 137,000 жұмыс орындары пайда болды.

ҚПО кен орнын игеру жұмыстарының жергілікті әлеуметке тигізер пайдасын арттыру стратегиясын дайындады. Стратегия мынадай салаларды қамтиды: аймақтық және республикалық тауарлар мен қызмет көрсетулерге сұранысты ұлғайту; Қазақстанда жұмыспен қамтылған және оқыған жұмысшылар қатарын арттыру; және жергілікті көпшілік пайдасы үшін жергілікті инфрақұрылымды әрі қарай дамыту.

Техника қауіпсіздігі және қауіпсіздік қызметі

ҚПО-да техника қауіпсіздігі барлық іс-әрекеттің басты бағыты болып табылады. Қарашығанақ сияқты техникалық күрделі кен орнын игеру мен өндіру барысында әрбір жұмысшы мен мердігер-компаниядан техника қауіпсіздігі ережелерін сақтау маңыздылығын үнемі есте ұстауы талап етіледі. Мұнай мен газды игеру операцияларының әрбір түріне өндірістік қауіп-қатер тән: Қарашығанақта температураның күрт өзгерулері, құрамында күкірті көп өнім және жоғары қысыммен кері айдауға қатысты мәселелер қашаннан көкейкесті.

КОМПАНИЯ БАСШЫЛЫҒЫ ТАРАПЫНАН ҚОЛДАУ

2008 жылы ҚПО компаниясы ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ қатысты қауіп-қатерлер мен іс-шараларды басқару әдістеріміз көрсетілген «ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ бес жылдық стратегиялық жоспарын» дайындады. Осы стратегиялық жоспар шеңберінде ҚПО компаниясы ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ көрсеткіштерін одан әрі жақсартуға жетелейтін ұзақ мерзімді мақсаттарын анықтады.

Жоғарыда аталған «ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ жоспарына» сәйкес, ҚПО-ның жоғарғы басшылығының ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ мәселелері бойынша нысандарды тексеріп өтуге қатысуын талап ететін Өндірістік қызметтің негізгі көрсеткіштері (ӨҚНҚ) енгізілді. Мұндай тексерістер жоспары интранетте жарияланады және барлық жұмысшыларға компания басшылығының ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ қатысты мәселелерге белсенді ат салысатындығын және оның маңыздылығын жете түсінетіндігін көрсетеді, сондай-ақ барлық жағдайларда да өзара бірлесіп әрекет етуге мүмкіндік береді.

ҚПО мұндай көпұлтты компания ішінде ТҚ ережелерін сақтау мәдениетін дамыту үшін көп күш жұмсады. Алға қойылған осы бір мақсат біздің мәдени көптүрлілік бағдарламамыз (13-ші бетті қараңыз) аясында іске асырылады. ТҚ бойынша біртұтас мәдениетті дамыту Қауіпсіз іс-әрекет бағдарламасын (ҚІӨБ) жасауға, ҚПО-ның алтын ережелері (қоршауды қараңыз) мен ҚПО-ның қауіпсіздік ережелерін енгізуге мүмкіндік берді. Жалпы алғанда осындай іс-шаралардың барлығы біздің ТҚ бойынша соңғы үш жылда қол жеткізген көрсеткіштеріміз дәлелі болып табылатын күшті техника қауіпсіздігі мәдениетіне деген сенімімізді нығайтты.

ҚПО-НЫҢ АЛТЫН ЕРЕЖЕЛЕРІ

Алтын ережелер техника қауіпсіздігін қамтамасыз етуге қолайлы жағдай жасаудың шешуші қадамы болып табылады. Бұл ережелер әрқашан біздің қызметтестеріміздің барлығына да бірдей және ол техника қауіпсіздігі бойынша қауіп-қатерлерді болдырмаудың бірден-бір жолы.

ӘРҚАШАН

- ◆ Жұмысты жоспарлағанда қауіп-қатерді алдын-ала болжап дұрыс бағаланыңыз.
- ◆ Өзіңізге ғана сәйкес жеке қауіпсіздік құралдарын пайдаланыңыз.
- ◆ Қауіпті жағдайда, қауіпсіздік тәртібі бұзылған кезде көңіл бөліп, шара қолданыңыз.
- ◆ Қауіпсіздік және қорғаныс қоршау, дабыл белгілерін орындаңыз.
- ◆ Барлық төтенше жағдайлар туралы жедел хабар беріңіз.
- ◆ Сіздің қауіпсіздігіңіз үшін, өзіңізге ғана арналған қауіпсіздік құралдарын орынды пайдаланыңыз.
- ◆ Қауіпсіздік белбеуін дұрыс қолданыңыз.
- ◆ ҚПО және заң жүзінде белгіленген жылдамдықтан ауытқымаңыз.
- ◆ Әдейі шылым шегуге арналған орында ғана шылым шегуге рұқсат етіледі.

ЕШҚАШАН

- ◆ Есірткі және алкогольдік ішімдік пайдаланып, мас күйде автокөлік жүргізіп, жұмыс істемеңіз.
- ◆ Қоршаған ортаны ластанмаңыз.
- ◆ Қорғаныс жүйесін рұқсатсыз өшірмеңіз.
- ◆ Автокөлік жүргізіп, келе жатып, рөлде отырып ұялы телефон қолданбаңыз.

ҚПО біздің ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ кешенді басқару жүйеміздің негізінде кәсіптік қауіпсіздік және еңбекті қорғау (КҚЕК) басқару жүйесін ұйымдастырды. Бұл басқару жүйесі біздің жұмысшыларымыздың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге, қауіп-қатерлерді бақылауға және ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ саласындағы біздің іс-әрекетіміздің көрсеткіштерін жақсартуға бағытталған. Осыған дейін ISO 14001 сертификатына ие болған біздің экологиялық басқару жүйеміздің айғағы болып табылатын кәсіптік қауіпсіздік және еңбекті қорғау басқару жүйеміз үшін OHSAS 18001 сертификатына қол жеткізу бағытындағы жұмыстарды 2008 жылы бастадық.

Біздің компьютерленген еңбекті қорғау және техника қауіпсіздігін басқару және есеп беру бойынша Superгі жүйеміз орын алған оқиғалар туралы мәліметтер, сондай-ақ олардың басты себептерін анықтау мақсатында жүргізілген талдаулар бойынша есептемелер дайындау және оларды басқару үшін қажет. 2005 жылы Superгі жүйесі ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ бөлімінен басқа бірнеше департаменттерде енгізілді және бұл жүйе аудиттер, тексерулер, жиналыстар қорытындылары және қауіпсіз іс-әрекет жөніндегі мәліметтерді басқару мақсатында жаңартылды.

Әрбір адам қауіпсіз ортада жұмыс істеуі тиіс. ҚПО-ның кез-келген өндіріс саласына (бұрғылау, техникалық қызмет көрсету, жөндеу, құрылыс) жауапты барлық мердігер-компаниялардан біздің корпоративтік техника қауіпсіздігі стандарттарымызға сай жұмыс істеуі талап етіледі. Кен орнында жұмысты бастар алдында барлық мердігерлерде ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ басқару жүйесінің болуы міндетті. ҚПО өзінің ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ басқару жүйесі бойынша әрбір мердігер-компанияны тексереді, ал бұл өз кезегінде жақсартуларға жетелейді.

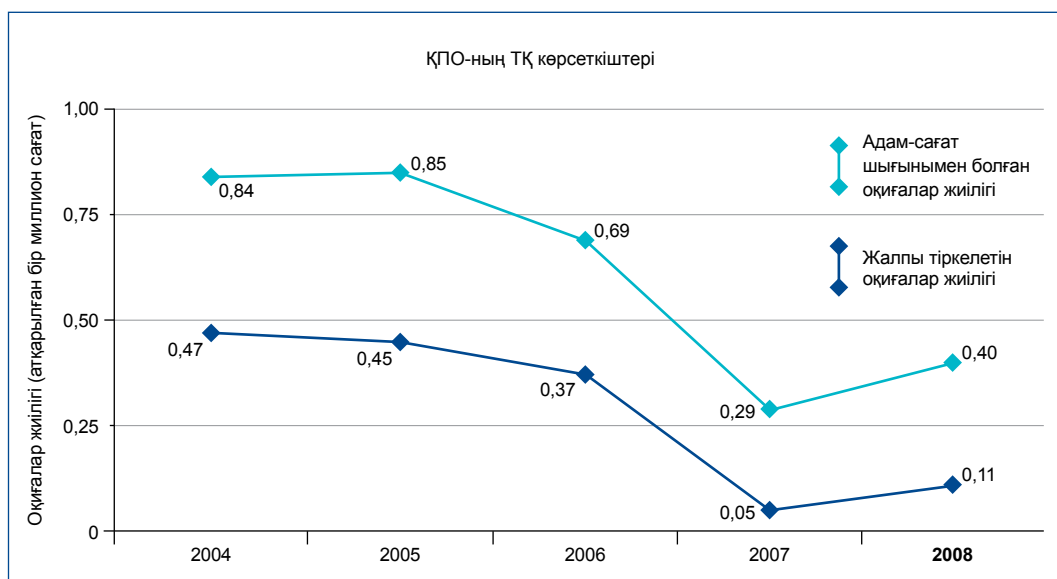
Орын алуы мүмкін апаттарды тез, әрі тиімді жою ҚПО-ның техника қауіпсіздігін басқару жүйесінің тағы бір маңызды элементі болып табылады. 2008 жылы апатқа қарсы әрекет ету бағдарламамыздың аясын кеңейту мақсатында жаңа апатты басқару орталығын аштық.

2008 ЖЫЛҒЫ ТҚ КӨРСЕТКІШТЕРІ

2008 жылы ҚПО 23 миллион адам-сағатын жоғалтпай, әрі еш оқиғасыз жұмыс атқару бойынша рекордтық көрсеткішке қол жеткізді.

Адам-сағаты шығынымен болған оқиғалар жиілігі (АСШБОЖ) атқарылған бір миллион сағат ішінде болған оқиғалар санымен анықталады, бұл жеке тұлғаның бір жұмыс күнінен артық уақыт жұмысқа қабілетсіздігінің нәтижесінде. Адам-сағаты шығынымен болған оқиғалар жиілігімен анықталған ҚПО-ның техника қауіпсіздігі бойынша көрсеткіштері 2008 жылы 0.11 тең болды, салыстыра айтар болсақ, Халықаралық Мұнай-Газ Өндірушілер Бірлестігінің (ХМГӨБ) негізгі өндірістік көрсеткіші 0.55 тең болды. ҚПО-да адам-сағаты шығынымен болған соңғы оқиға 2008 жылдың наурыз айында орын алды. 2008 жылдың наурыз айынан бастап жыл соңына дейін 23 миллионнан астам адам-сағаты уақытты жоғалтпай, әрі еш оқиғасыз атқарылды.

Жалпы тіркелетін оқиғалар жиілігі (ЖТОЖ) бір миллион атқарылған адам-сағаты ішінде тіркелетін оқиғалар санымен анықталады. ЖТОЖ-гі АСШБОЖ-мен салыстырғанда, техника қауіпсіздігі сақталмауынан болған оқиғалар тізбегімен анықталады. 2008 жылы ҚПО-дағы ЖТОЖ-гі МГӨБ-ның 2.06-ды құрайтын көрсеткішімен салыстырғанда 0.40 тең болды.

Үстүндегі кестеде көрсетілген мәліметтерге сүйенетін болсақ, бірнеше жылғы тұрақты жақсартулардан кейін, 2007 және 2008 жылдар аралығында ҚПО-ның техника қауіпсіздігі статистикасында сәл ғана төмендеу байқалды. Әрбір статистикаға жауапты тұлға бар; еш оқиғасыз жұмыс істеу құқығын алған жеке тұлға. Сондықтан, біз статистикалық мәліметтерге, және нәтижелік көрсеткіштеріне жиі көңіл бөлеміз.

2008 жылы АСШБОЖ-еп кетуі осы жылдың бірінші тоқсанында адам-сағаты шығынымен болған үш оқиғаға байланысты. Орын алған оқиғалардың әртүрлі сипатта болғандығы тергеу барысында анықталды. Осы оқиғалардың қауіптілігін ескере отырып, компанияның бас директоры оқиға факторлары туралы мәлімет беру және техника қауіпсіздігін сақтаудың маңыздылығын тағы бір баса айту мақсатында басшылар жиналысын өткізді. Техника қауіпсіздігі ережелерін сақтауды арттыру мақсатында біз «ЕҚ, ТҚ және ҚОҚ сөз жүзінде ғана емес, іс жүзінде де орындалуы керек» атты логотипі мен ұранын енгіздік. Бұл техника қауіпсіздігін сақтауды арттыру үшін күн сайын қолданатын біздің әсерлі ұранымыз. 2008 жылдың 21 наурызынан бастап ҚПО-да бірде-бір адам-сағаты шығынымен болған оқиға орын алған жоқ.

2008 жылдың қазан айында ҚПО техника қауіпсіздігі саласындағы үздік көрсеткіштері үшін дүниежүзіне танымал «DuPont Safety Award» сыйлығына ие болды.

ТЕХНИКА ҚАУІПСІЗДІГІ САЛАСЫНДАҒЫ ӘЛЕМДІК ЖЕТІСТІКТЕР

2008 жылдың қазан айында ҚПО қоршаған ортаға еш зиян келтірмей және ешбір өндірістік оқиғасыз дүниежүзіндегі ең ірі жоспарлы алдын-ала жөндеу жұмыстарын жұмыс жоспарында белгіленген мерзімнен бұрын аяқтады. Осы жетістіктер туралы қысқаша айта кететін болсақ, бағдарлама бойынша бұл жұмыстар 33 күн ішінде атқарылды, қосымша 2000 мыңнан астам адам жұмысқа тартылды және Қарашығанақ қайта өңдеу кешені (ҚҚӨК), ГДКҚ-2 және ГДКҚ-3 ең ірі қондырғыларының барлығына да күрделі жөндеу жұмыстары жүргізілді. Сонымен қатар, өндірістік аймақтардағы құбырлар мен экспорттық құбырлар тартылған аймақтарда жұмыстар жүргізілді, 800 технологиялық ыдыстың 165-нің техникалық жай-күйі тексерілді және 266 сақтық клапанды техникалық жөндеуден өткіздік. Осы аталған жұмыстардың барлығы еш оқиғасыз және экологиялық апатсыз орындалды.

ЖОЛ ҚАУІПСІЗДІГІ

ҚПО-ның нысандары үлкен аумақты алып жатыр, сондықтан біздің жұмысшыларымызға ұзақ қашықтықтарға жол жүрулеріне тура келеді, ал бұл өз кезегінде олардың жол апаты оқиғаларына ұшырауы мүмкін екендігін алға тартады.

Қазақстан Республикасы (ҚР) Ішкі Істер Министрлігінің есебіне сүйенер болсақ, 2008 жылы Қазақстанда 3,351 қайғылы жағдай, 16,400 жарақат және 13,739 жол-көлік оқиғасы (ЖКО) тіркелді. Соңғы он жыл ішінде Қазақстанда жол апатынан 28,000 адам, оның ішінде 2,500 бала қаза тапты және 162,000 астам адам жарақат алды. Мұндай сандық көрсеткіштер дүниежүзінде жол-көлік оқиғасының асқынып тұрғандығын дәлелдейтін бірден-бір жағдайы – жыл сайын жол-көлік оқиғасынан әрбір 100,000 мың азаматтың 28-і өмірімен қош айтысады. Салыстыру үшін айта кететін болсақ бұндай көрсеткіш Европада әрбір 100,000 адамның 6-12-сіне келеді. Сондай-ақ, Қазақстанда жол инфрақұрылымы қаржы салымы тапшылығынан зардап шегуде, өйткені, ел территориясы үлкендігі, ал халық тығыздығының төмендігі және ауа температурасының тез өзгерулері жолдардың бұзылуына әкелетін бірден-бір фактор екені сөзсіз.

Осындай себептерге байланысты, көлікті қауіпсіз жүргізу ҚПО іс-әрекетінің басты бағыты болып табылады. Мұндағы мақсат өте күрделі қондырғылар мен қирал-жабдықтарымызға байланысты болуы ықтимал өндірістік немесе құрылыстық қауіп-қатерлер санын азайту. Мұндай мәселерге компания көлемінде тұрақты және жіті назар аударылады.

Жол қауіпсіздігінің көкейкесті мәселеге айналуына бірден-бір себеп, 2008 жылы ҚПО мен мердігер-компания жол көліктерімен 90 миллион миллиардан артық жол жүруі. Біз жақын арада жол көлігін қауіпсіз жүргізу бастамаларын алға тарттық, оның ішінде айта кетер болсақ жылдамдық, жылдамдықты арттыру және тежелу көрсеткіштерін тіркеп отыратын «VDO» бақылау жүйелерімен жол көліктерін жабдықтадық. Біздер осындай бастамалардың барлығы жол-көлік апаты оқиғалар жиілігін 2006 жылы 0.2-ден 2008 жылы 0.06-ға дейін азайтуға көп септігін тигізді деп ойлаймыз.

Сондай-ақ, жол қауіпсіздігі жергілікті тұрғындарды да алаңдатын жайт. 2007 жылдан бастап ҚПО жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында оқытулар жүргізу және оқыту материалдарымен қамтамасыз ету арқылы жол қауіпсіздігін арттыру үшін мектептермен бірге жұмыс жасады. Мектептерге жиі бара отырып, біз оқушылардың жол қауіпсіздігін сақтау туралы жете ақпараттанғанына көз жеткіздік, соның нәтижесінде мұндай оқытуды 2009 жылы әрі қарай жүргізу туралы шешім қабылдадық.

ҚР- НЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ОРГАНДАРЫМЕН БІРЛЕСЕ ЖҰМЫС ЖАСАУ

ҚПО Қазақстандағы өндірістік нысандардың техникалық қауіпсіздігін одан әрі жақсарту үшін қауіпсіздік техникасы салаларына озық тәжірибені енгізуге және Қазақстан Республикасы Төтенше жағдайлар министрлігі, Төтенше жағдайларды және өнеркәсіптік қауіпсіздікті мемлекеттік бақылау комитеті және БҚО Төтенше жағдайлар департаментімен келісіп шешім қабылдауға міндетті.

Қараша айында ҚПО Қазақстанда бірінші рет «Өндірістік нысандар тұтастығын және қауіпсіздігін қамтамасыз ету» атты конференцияны Ақсай қаласында өткізді. Конференция жұмысына мұнай мен газ салалары бойынша мемлекеттік орган өкілдерінен қауіпсіздік мәселелері туралы ақпарат алу және өзекті сұрақтарды талқылау мақсатында бүкіл Қазақстан Республикасы бойынша бірнеше компания операторлары қатысты. Мұндай бірлестік нәтижесінде Қазақстан мұнай-газ операторларының ассоциясын (ҚМГОА) құру мүмкін болды.

ҚОРЫТЫНДЫ

Біздің қауіпсіз жұмыс істеуіміз және қоршаған орта көрсеткіштерін жақсартуымыз және біздің жергілікті әлеумет алдындағы міндетіміз барлығымыздан табанды басқарушылықты және үздіксіз үлес қосуды талап етеді. Біздер ҚПО-ның басқарушылығы және қабылданған міндеттері техника қауіпсіздігі бойынша қол жеткізген ерекше көрсеткіштеріміз дәлелдейтін және мына бір концепцияда баса айтылған жетістіктеріміз компанияның техника қауіпсіздігі мәдениетіне көшуіне ықпал еткендігіне сенеміз:

«Техника қауіпсіздігі мен қоршаған ортаны қорғауды қамтамасыз етудің негізінде қол жеткізген өндірістегі жетістіктеріміз ҚПО жұмысшыларына ғана емес, ат салысқан басқа да тұлғаларға қатысты. Мердігерлер, қызмет көрсетушілер және Қарашығанақты игеру жұмыстарына тартылған әрбір адамға техника қауіпсіздігі мен қоршаған ортаны қорғау талаптары бірдей. ҚПО-ның түпкі мақсаты жұмысшылар мен мердігерлер үшін қауіпсіз еңбек ортасын жасау.»

Роджер Фокс, Бас Директор

ҚПО-НЫҢ ҚАУІПСІЗДІК ҚЫЗМЕТІ

Қауіпсіз еңбек ортасын қалыптастыру ҚПО бизнесінің сәтті болуының негізі. ҚПО компаниясында 50 астам ұлт өкілдері жұмыс істейді. Жұмысшылардың көпшілігі өз елінен жыраққа шығып, өздерін таныс емес салт-дәстүрлермен және қауіпсіздігіне қатер төндіретін түрлі жағдайларға кезігуі мүмкін.

Барлық жаңадан келген жұмысшылар міндетті түрде олардан күтілетін іс-әрекет, жергілікті мәдени нормалар және өзіндік жергілікті қауіп-қатерлер туралы қысқаша нұсқаулық алуға міндетті. Нұсқау беру ҚПО қызметкерлері мен мүліктерінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін кез-келген адам маңызды рөл атқаратындығын ескере отырып енгізілді. Сондай-ақ, адамдарымызды, дүние-мүліктерімізді, ақпарат және абыройымызды сақтап қалу үшін біз арнайы саясат құрдық және процедуралар дайындадық.

Осыған қоса, ҚПО жақын арада қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі «Негізгі іс-шаралардың жоспарын» (НІШЖ) дайындады. Мұндай кешенді басқару жүйесі компанияның саясаты мен ұстанымдарын корпоративтік және өндірістік деңгейде анықтайды және біздің жұмысшыларымызды, материалдық ресурстарымызды, ақпарат пен абыройымызды сақтап қалуға арналған стандарттар, саясаттар және процедураларды қамтиды. Компания нысандарындағы қауіпсіздік жүйесі қауіпсіздік қызметінің қолдауымен ұйымдастырылған. Қауіпсіздікті қамтамасыз ету жөніндегі жоспар мынадай негізгі іс-шараларды қамтиды:

- ◆ ҚПО бойынша қауіпсіздікті қамтамасыз ету жолында туындауы мүмкін қауіп-қатерлерді басқару және мәселерді шешу туралы ақпаратпен қамтамасыз етеді;
- ◆ Компанияда қабылданған қауіпсіздік қызметі жүйесін сипаттайды; және
- ◆ ҚПО-ның қауіпсіздік туралы ұстанымдары мен күтілетін нәтижелерін және оңды нәтижелерге қол жеткізу үшін, қандай іс-шаралар атқару керектігін анықтайды.

Құбырларды заңсыз кірекесу

Құбырларды заңсыз кірекесу адамдар денсаулығына және қоршаған ортаға қауіп-қатер төндіреді. 2007 жылы құбырларды заңсыз кірекесудің 6 жағдайы орын алса, 2008 жылы тек бір-ақ ғана жағдайы тіркелді – 2008 жылдың көктемінен бастап ҚАТЖ құбырларында бірде-бір заңсыз кірекесу жағдайы тіркелген жоқ. Осындай рекордтық көрсеткіштерге қол жеткізуімізге ҚПО-ның құбырлар бойынша жұмыстарын бақылаушыны істің мән-жайымен толық таныстыру және қауіпсіздікті қамтамасыз етушілердің бақылауды күшейтуі нәтижесінде мүмкін болды деп есептейміз. Қауіпсіздікті қамтамасыз ету жолында немқұрайлыққа жол жоқ. ҚПО-ның жоспарлап отырған ең озық талшықты-оптикалық технологияны енгізуі кез-келген құбырларды заңсыз кірекесу әрекетінің алдын-алуға және анықтауға көмектеседі.

Мәліметтер кестесі

Осы мәліметтер кестесінде берілген ақпараттардың дұрыстығын растау және ең үздік дүниежүзілік тәжірибені дәлелдеу мақсатында біз Есептілігі Жөніндегі Ғаламдық Бастама көрсеткіштерін негізге алдық. Атмосфераға тасталатын шығарындылар туралы деректер дүниежүзіне танымал Америка Петролеум Институттарының (АПИ) әдістемесіне сүйеніп алынды. Төменде берілген сандық көрсеткіштер негіздемесін түсіну үшін сәйкес тарауларды қараңыз.

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘЛІМЕТТЕР

ЕЖФБ (есептілігі жөніндегі ғаламдық бастама) бойынша негізгі көрсеткіштерге қол жеткіздік

Энергияны пайдалану

	Газ	Электр қуаты	2008 ж барлығы	2007 ж барлығы	2006 ж барлығы
EN3 Бастапқы энергия көздері арқылы энергияның тікелей тұтынылуы (МВт*сағат)	859,568	4,773	864,341	818,484	744,996

Атмосфераға шығарылған ластайтын заттар

EN16, EN20	2008 жылы шығарындылар көздері			Жалпы 2008 ж	Жалпы 2007 ж	Жалпы 2006 ж	2008 ж Қалыпты ставка ¹	2007 ж Қалыпты ставка	2006 ж Қалыпты ставка
	Жаңдыру	Жанармай шығыны	Басқа						
Атмосфераға шығарылған ластайтын заттар (тонна)									
Көміртек қос тотығы	44,250	1,313,855	81,803	1,439,908	1,132,961	1,436,172	10,557	8,476	11,733
Көміртек тотығы	122	1,247	301	1,670	1,540	1,481	12	12	12
Азот тотықтары	24	2,730	685	3,439	3,001	2,685	25	22	22
Күкірт қос тотығы	1,673	32	2,138	3,843	4,628	8,931	28	35	73
Метан	196	251	27,284	27,730	27,185	24,066	203	203	197
Ұшпалы органикалық қосылыстар	104	18	97	219	340	312	2	3	3
Жалпы парник газдары (көміртек қос тотығы эквивалентті)	48,356	1,319,115	654,765	2,022,236	2,012,248	1,941,565	14,826	15,054	15,862

Қалдықтар

EN22	Түрі (тонна)	2008ж орналастыру әдісі			Нысанда сақталғаны	2008ж пайда болды	2007 ж пайда болды	2006 ж пайда болды	
		Көмеу полигоны	Үшінші бейтарап жақ мердігер-компания	Көмеу жаратылғаны					
Қатты			9,373		1,483	13,772	24,627	23,874	12,504
Сұйық (сарқынды суды қоспағанда)		11,432			139	26,952	38,523	24,287	18,118
Барлығы		11,432	9,373		1,621	40,723	63,150	48,161	30,622

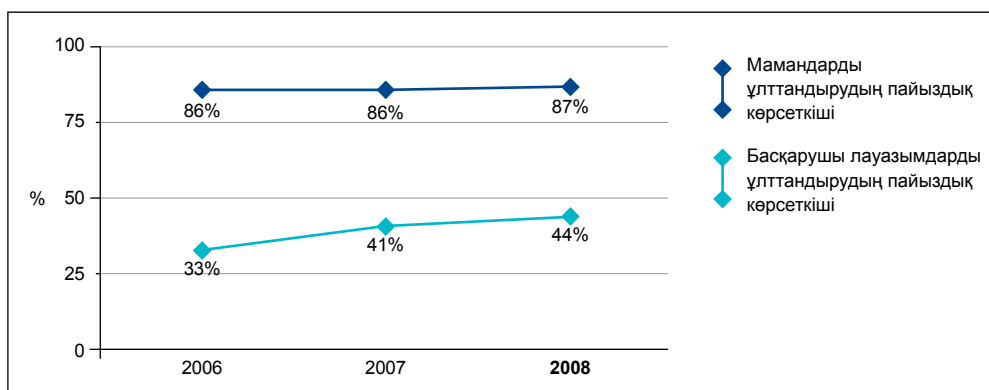
Суды пайдалану

EN8	M³	2008 жылы Сумен қамтамасыз ету көздері				2008 ж барлығы	2007 ж барлығы	2006 ж барлығы
		Кигақ су жинағышы (Атырау)	Кончубай тоған су жинағышы	Серебряковск су жинағышы (Үлкен Шаған)	Жарсуат су жинағышы			
Су көздерінен алынған жалпы су көлемі		2,715	401,641			404,356	435,231	512,336
Техникалық су						180,219	129,047	120,182
Ауызсу				1,502	178,717			
EN10	Қайта пайдаланылған ауызсу мөлшері	2008		2007		2006		
		M³	%	M³	%	M³	%	
		44,460	25%	63,891	50%	40,460	34%	
EN21	Ағызылған сарқынды судың жалпы көлемі	Төгу орны	Кеніштің жинақтау тоғандарына төгілетін тазартылған сарқынды су	Атырау жинақтау тоғандарына төгілетін тазартылған сарқынды су	Жер рельефіне төгілетін жаңбырлы ағын суларының көлемі	Жалпы 2008 ж	Жалпы 2007 ж	Жалпы 2006 ж
	Төгу орны	M³	103,175	1,006	17,470	121,651	115,670	78,638

¹ Мұнайдың бір миллион барреліне келетін тонналар эквивалентті

ЖҰМЫСШЫЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТТЕР

ЕЖФБ (есептілігі жөніндегі ғаламдық бастама) бойынша негізгі көрсеткіштерге қол жеткіздік		2008	2007	2006
	Жалпы жұмысшылардың саны	4,378	3,977	3,661
	Оның ішінде Қазақстан азаматтары	3,571	3,268	3,111
	Мамандарды ұлттандырудың пайыздық көрсеткіші	87%	86%	86%
	Басқарушы лауазымдарды ұлттандырудың пайыздық көрсеткіші	44%	41%	33%
	Ер және әйел адамдар саны	3,224/1,154	3,004/973	2,764/897
LA1, EC7, LA4, LA10	Ұжымдық келісім-шартқа қатысушы жұмысшылардың пайыздық көрсеткіші (шамамен)	27%	27%	23%
	Қызметкерді бір жылда оқытудың орташа сағат саны	103	99	110
	Жылына бір қызметкерді (тікелей келісім шарт) оқытуға жұмсалатын бір жылғы қаржы (АҚШ доллары)	4,500	4,900	4,900

ТҚ ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ

LA7		2008	2007	2006
	Бір миллион атқарылған сағатта уақыт шығынымен болған оқиғалар жиілігі (УШБОЖ)	0,11	0,05	0,37
	Бір миллион атқарылған сағатта жалпы тіркелетін оқиғалар жиілігі (ЖТОЖ)	0,4	0,29	0,69
	Өлім жағдайының жалпы саны	0	1	1

ӘЛЕУМЕТТІК ЖӘНЕ ЭКОНОМИКАЛЫҚ МӘЛІМЕТТЕР

EC6		2008	2007	2006
	Қазақстан компанияларының тауарлары мен қызмет көрсетулеріне берілген тапсырыстар бағасы (миллион АҚШ доллары)	537	456	244
	Жалпы тауарлар мен қызмет көрсетудің пайыздық көрсеткіші	57%	54%	57%
	Әлеуметтік инфрақұрылымға қаржы салымы (миллион АҚШ доллары)	8	10	14
	Әлеуметтік инфрақұрылым -Орал Газ Құбыры (миллион АҚШ доллары)	89	-	-
	Әлеуметтік дамыту жобалары (миллион АҚШ доллары)	0,6	0,7	0,5
	Демеушілік (миллион АҚШ доллары)	1,3	0,7	0,5

Осы есепке енгізілген ЕЖФБ бойынша өндірістік көрсеткіштер

Көрсеткіш	Беті
EN11 - EN15	10
EN18, EN23	9, 11
EN28	7
EC1	21
EC6, EC7, EC9	20, 21

Міндеттер

АЛҒА ҚОЙЫЛҒАН МІНДЕТТЕР

ҚПО-ның стратегиялық жоспарлары көптеген міндеттер мен мақсаттардың қойылуы мен оған жетуді талап етеді. Осы 'Тұрақты даму' туралы бірінші есепте тұрақтылық мақсаттары жеке тақырып түрінде төменде берілген. Ал келесі бір есептерде бұл мақсаттарға жету жолында қандай іс-шаралар атқарылды және болашақта жаңа мақсаттар қою туралы толық мәлімет берілетін болады.

ҚОРШАҒАН ОРТА

- ◆ Стандарттық, бастапқы мәліметтерге сай жыл сайын парник газдардың шығарындыларын азайту.
- ◆ Суды пайдалану мен сарқынды сулардың пайда болуын азайту, сарқынды сулардан келетін залалды жою, судың қайта пайдалануына барынша жол ашу.
- ◆ Қалдықтар құрылымына сай қалдықтарды өңдеуді жақсарту.
- ◆ Қарашығанақ кен орнындағы биологиялық түрлерді сақтау және көбейту.
- ◆ Үшінші бейтарап жақтың біздің экологиялық басқару жүйемізді ISO 14001 халықаралық стандартына сәйкес сертификаттауына қолдау көрсету.

ЖЕРГІЛІКТІ ӘЛЕУМЕТ

- ◆ Жергілікті әлеуметтің еңбекке араласуын қолдап отыру, әрі жетілдіру.
- ◆ Әлеуметтік қаржы салымы стратегиясын және әлеуметтік қызмет жоспарын дайындау және оны жүзеге асыру.

ЭКОНОМИКАЛЫҚ ДАМУ

- ◆ Жергілікті мамандардың әлеуетін дамыту бағытындағы Республиканың алға қойған талаптарын орындауды жалғастыру.
- ◆ Жергілікті компаниялардың бәсекеге қабілеттілігін арттыру мақсатында ҚПО-ның әлеуеттік мүмкіндіктерін жасау, ұзақ мерзімді қаржылық операциялар үшін тұрақты экономикалық тұғырнама құру.
- ◆ Өндіріс қажеттілігі үшін ҚПО-ның қазақстандық компанияларға қойылған тауарлар, жұмыстар мен қызмет көрсетулерді сатып алуын көбейту.
- ◆ Тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамуға үлес қосу.

ЖЕРГІЛІКТІ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРГЕ ҚАРЖЫ САЛЫМЫ

- ◆ ҚПО-ның барлық департаменттеріндегі қызметкерлердің кәсіби біліктілігін арттыру мен бағалау бағдарламаларын жүзеге асыру.
- ◆ Шетел қызметкерлерін жергілікті мамандармен алмастыруды арттыру мақсатында жергілікті қызметкерлерді оқыту мен жан-жақты дайындауды жалғастыру.
- ◆ Батыс Қазақстандағы жұмыс таңдауын алға қойған жұмыс беруші ретінде ҚПО-ны қолдауды жалғастыру.

ЕҢБЕКТІ ҚОРҒАУ ЖӘНЕ ТЕХНИКА ҚАУІПСІЗДІГІ

- ◆ Біздің «Кәсіптік қауіпсіздік және еңбекті қорғау басқару жүйеміз» үшін OHSAS 18001 сәйкестігіне қол жеткізу.
- ◆ Қауіп-қатерлердің орын алуын анықтау, басқару мен есеп беру үрдістерін қайта қарастыру және жетілдіру.
- ◆ Қауіпсіз іс-әрекет туралы бағдарламамыздың тиімділігі мен қолданылу аясын кеңейту.
- ◆ Медициналық және апаттық жағдайларға төтеп беру мүмкіндіктерімізді жасау және жетілдіру.

Тексеру қорытындысы

ЕГЕМЕНДІ АУДИТОРЛЫҚ ҚОРЫТЫНДЫ

«Қарашығанақ Петролеум Оперейтинг b.v.»
(әрі қарай – «ҚПО») басшылығына:

Біз 2008 жылғы ҚПО компаниясының 'Тұрақты даму' есептемесіне аспектілерімен байланысты егеменді ақпараттар нақтылығын растайтын процедуралар өткізік.

Жоба аясы

2008 жылдың 31 желтоқсанда аяқталған қаржы жылы бойынша ҚПО және оның консолидацияланған еншілес компанияларының 'Тұрақты дамуымен' байланысты есептемелерге енгізілген келесі аспектілерге жататын мәліметтер және сандық көрсеткіштер:

- ◆ осы есептеменің 26 және 27 беттеріндегі тор кестеде көрсетілген әлуметтік-экономикалық деректер және қоршаған ортаны қорғау, еңбек ресурстары мен қауіпсіздікке байланысты мәселелер бойынша 2008 жылғы мағлұматтар мен іс-әрекет тиімділігінің көрсеткіштері;
- ◆ ақпарат және тиімділіктің көрсеткіштеріне сәйкес басқару және есептемелердің процесстері 26 және 27 беттеріндегі тор кестеде көрсетілген (ішкі және сыртқы есептемелер); және
- ◆ 2008 жылдың 'Тұрақты даму' есептемесінің мақсаты G3 версиясының Халықаралық Тұрақты Даму Есептемесінің Нұсқауларына (GRI G3) сәйкестілікке тексеру.

Біздің нақтылықты растау процедуралары тек 2008 жылғы мәліметтер бойынша қана өткізілді.

Сынбағалар

- ◆ ҚПО ішкі деңгейде зерттеу пәні жайлы деректерді жинақтау, салыстыру және біріктіруді жүзеге асыратын белгілі бір процедуралар, және
- ◆ G3 версиясының Халықаралық Тұрақты Даму Есептемесінің Нұсқаулары.

Жауапкершілік және әдістеме

Тұрақты дамумен байланысты тиімді әрекет көрсеткіштерінің растығы мен толықтығы осы көрсеткіштерге тән деректерді анықтау, есептеу және баға беру ерекшеліктері мен әдістемелерімен шектеледі. Осы орайда, біздің аудиторлық қорытынды тұжырымымызды ҚПО-ның 'Тұрақты даму' саласындағы іс-әрекеттердің тиімділігі бойынша есептемелерді дайындауға арналған ішкі процедуралар, анықтамалар және ішкі нұсқаулармен бірге қарастырған жөн.

Жоба аясы мен сынбағалардың қолданысы үшін жауапкершілік ҚПО-ның Басқармасына жүктеледі. Біздің міндетіміз 2003 жылдың желтоқсан айында аудит және ақпарат нақтылығын растау халықаралық стандарттар Комитеті (IAASB) бекіткен «Тарихи қаржылық ақпаратты шолу мен аудиттен басқа

ақпараттар шынайылығын растауға арналған Тапсырмалар» ақпараттар шынайылығын растауға бағытталған тапсырмаларды орындау (ISAE) 3000 халықаралық стандартына сай растайтын ақпаратты жинау процедураларының негізінде жоба аясында қорытынды тұжырымдама беру.

Шынайылықты растаудағы негізгі процедуралар

Ақпараттың шынайылығын растауға бағытталған біздің процедураларымыз келесілерді қамтиды:

- ◆ Қазақстанда орналасқан Қарашығанақ кен орны мен Ақсай қаласындағы ҚПО бас кеңсеге барып қайту;
- ◆ ішкі мақсаттарға арналған есептемелерді дайындауға жауапты ҚПО-ның кейбір бас қызметкерлерімен сұхбат өткізу және 'Тұрақты даму' мәселелерімен байланысты есептемелерге енгізілген 'Тұрақты даму' жайлы деректер мен ақпаратты жинау;
- ◆ деректердің толықтығы мен нақтылығын, олардың талаптарға сәйкестігін және қарама-қайшы келмейтіндігін тексеру мақсатында, ҚПО-ның 'Тұрақты даму' мәселелеріне байланысты есептемелеріндегі тор кестеде (26, 27 беттер) көрсетілген 'Тұрақты даму' жөніндегі мәліметтерді растайтын материалдар арасынан іріктеп таңдау арқылы тест жүргізу;
- ◆ 'Тұрақты даму' бойынша есептемелерді дайындау мақсатында басқару процесстері мен есептемелерді дайындау процесстерінің сәйкестігін тексеру, және;
- ◆ 2008 жылғы ҚПО компаниясының 'Тұрақты даму' есептемесінің мазмұнын GRI G3 сәйкестігіне тексеру.

Қорытынды

- ◆ Осы есептемеде сипатталған жұмыс барысында біз іс-әрекет тиімділігінің көрсеткіштері және жоғарыда «Жоба аясы» тарауында аталған, және ҚПО-ның 'Тұрақты даму' мәселелері бойынша есептемелерде (26, 27 беттеріндегі тор кесте), деректер ҚПО-ның корпоративтік жауапкершілік саласындағы іс-әрекетінің тиімділігін шынайы түрде айқындамайтыны жайлы ұйғарым жасауға болатындай ешбір фактілер байқалған жоқ.
- ◆ Жоғарыда «Жоба аясы» тарауында берілген анықтамаға сай басқару және есептеме дайындау процесстері барлық елеулі аспектілер бойынша тиісті түрде әрекет жасамайды деп ұйғарым жасауға болатындай ешбір байқалған жоқ.
- ◆ 2008 жылғы ҚПО компаниясының 'Тұрақты даму' есептемесі C+ сәйкестік деңгейіне жетті.

ЖШС «Прайс уотерхаус Коуперс»

Алматы, Қазақстан
29 қыркүйек 2009 ж.

СЫН-ПІКІРЛЕРІҢІЗ

Біз сіздермен өзіміздің ой-пікірімізбен бөлістік, ендеше сіздердің ұсыныстарыңыз бен пікірлеріңізді күтеміз.

Қосымша мәлімет алу үшін мына адреске хабарласыңыз:

ҚҒПО-ның 'Тұрақты даму' бойынша Менеджері

Электрондық поштасы: sustainability@kpo.kz

© 2009 Қарашығанақ Петролеум Оперейтинг Б.В.

Жобасын жасаған және дайындаған www.oncommunication.com